

25 ÅR'S
JUBILÆUM
HERTHA

HERTHA

I Hertha prøver vi at dyrke mangfoldigheden. Plads til det, vi lever af, og plads til en større biodiversitet: Efterafgrøder såes her straks efter høst – honningurt, boghvede, lupin mm. Vi har mange blomster, der giver liv til insekter og honning fra bierne til os.

Indhold

Forord af redaktionen.....	4	Volontøroplevelser.....	27	Værdiskabelse i Hertha – og en ny type regnskab med 4 bundlinjer	44
Indledning, Hertha Støtteforening.....	6	<i>Af Doris Klösch</i>		<i>Af Ole Uggerby</i>	
”Hvordan forudser vi fremtiden? Ved at skabe den!”.....	8	Sara Nitschkes hjem i Hertha.....	28	Blomsterbed	45
<i>Af Helle Hansen</i>		<i>Af Kirsten Nitschke</i>		<i>Af Rita Lambrecht</i>	
Fra kommunalt tilbud til socialøkonomisk privat virksomhed. En god historie.....	10	For mig er noget af det vigtigste ved Hertha mine venner og mit værelse.....	30	En drøm om en have	46
<i>Af Ole Uggerby og Per Clauson-Kaas</i>		<i>Af Sara Henningen</i>		På initiativgruppens vegne, <i>Af Tune Sabroe</i>	
Værkstederne nu og i fremtiden.....	12	Få det bedste ud af livet.....	32	Herthas suppekøkken.....	47
<i>Af Michael Damgaard</i>		<i>Af Lars Olesen og Anne-Lene Jappe</i>		<i>Af Tove Vejlgaard</i>	
Hertha Drama Gruppe.....	14	Den unge praktikant der blev hængende	34	Stilhed i stalden	48
<i>Af Randi Margrethe Jakobsen</i>		<i>Af Katrine Kroon</i>		<i>Af Tove Vejlgaard og Eja Lund</i>	
Børnene i Hertha.....	16	Ny medarbejder	37	Lørdagscaféen	49
<i>Af Morten Hauge</i>		<i>Af Bettina Helbo Konggaard</i>		<i>Af Helle Hansen</i>	
I Hertha skal man sige hej	18	”Skyggen” i Hertha	38	Hvordan har landsbyfonden finansieret alle disse byggerier?	50
<i>Af Anne Lund</i>		<i>Af Marianne Hansen</i>		<i>Af Søren Hansen</i>	
Fællesskabet er en stor motivation for mig.....	20	Mit møde med Hertha	40	Fortid og fremtid	55
<i>Af Kirsten Frank</i>		<i>Af Finn Boisen</i>		Levefællesskabets organisations- udvikling i fortid og fremtid	
Fra volontør til fastforankret mor.....	22	”Må jeg byde på en lækker kaffe – uden dagsorden?”	42	<i>Af Tove Vejlgaard og Eja Lund</i>	
<i>Af Katja Polivkova Bragt</i>		<i>Af Anne-Lene Jappe</i>		Hertha Bofællesskaber og Værksteders fremtid	58
<i>Hertha sjælen.....</i>	24	Sporet ved Lyngbygård Ådal	43	<i>Af Rasmus Aagaard og Mathias Heuberger</i>	
<i>Af Amalie Gerner Kallehaug</i>		<i>Af Hans Gravsholt og Per Clauson-Kaas</i>			

Kære Læser.....

Med Hertha Levefællesskabs Jubilæumsskrift har vi bestræbt os på at vise en bred palet over, hvad Levefællesskabet er og rummer.

Der er fortid, nutid og fremtid i forskellige aspekter; både ting, der dagligt står i fokus og andet, vi normalt ikke fokuserer på – personlige oplevelser af, hvad stedet er og kan, dets forvandling gennem årene – nye initiativer – og tanker om fremtiden på baggrund af fortiden.

Hertha Levefællesskab har mange "ansigter!" Det mest markante ansigt er vores grundlæggende afsæt: at stedet er bygget op omkring antroposofien som kilde, der gennemstrømmer helheden – dog på særlig vis omkring det arbejde, der foregår i bofællesskaber og værksteder, hvor vores hæmmede medborgere har deres liv og virke, baseret på Rudolf Steiners menneskebillede og socialterapien: I værkstederne som f.eks. det biodynamiske grundlag i landbrug og gartneri, terapierne og det fyldige kunstneriske arbejde, som de hvert år får mulighed for at være del af. Derudover er livet på Hertha selvsagt præget af forskellige livssyn og tilgange til livet. Vi har i vores søgen efter skribenter til bladet forsøgt at indfange forskellige vinkler af vores fælles helhed.

En vision blev til virkelighed – og har siden været i proces – nu i 25 år. En organisme som Hertha vil altid være i bevægelse helt afhængig af de mennesker, der til enhver tid måtte leve deres liv her.

Selve indholdet, forvandlingen og forvaltningen af ideen, reguleringen af samlivet bliver aldrig færdig, men er en levende proces, som tages op af de personligheder, der stiller sig "i brændpunktet" på hver deres tid. Det er dette, vi bl.a. har villet give et indtryk af gennem bladets indlæg.

Skriftet henvender sig til alle, som har interesse i Hertha Levefællesskabs daglige liv og udvikling.

Redaktionsgruppen udsprang af Hertha Støtteforenings bestyrelse og blev suppleret med Niels Erik Bach Boesen og Allan Elm, som vi takker for deres helt nødvendige indsats. Vi takker også for den imødekommenhed, vi har oplevet fra de mange bidragydere.

Redaktionsgruppen:

*Sibylla Hofstetter, Katja Polikova, Per Clauson-Kaas, Helle Hansen, Søren Hansen
God læselyst*

*Her giver gartneren anvisninger
til høst af mælkebøtteblomster,
som bruges til et af de
biodynamiske præparater, der
bliver anvendt i gartneriet..*

Socialettikkens motto

Sundt er det kun, når
Hele fællesskabet danner sig
I menneskesjælens spejl
Og den enkelte sjæls kraft
Lever i fællesskabet.

Rudolf Steiner

**Det, som skal virkeliggøres
i fremtiden, fødes i dag i os.
Mennesket må i sandhed
blive skabende, må forme
i sig selv det, som vil blive
fremtidens verden.**

Rudolf Steiner

Indledning

Hertha Støtteforening blev stiftet i 1982 af en gruppe forældre og mennesker, der ønskede at lave en dagskole for udviklingshæmmede. Foreningens formål var, og er stadig, at fremme Rudolf Steinerpædagogik for hæmmede. I 1985 startede Kristofferhjemmet ved Odder som daghjem med 'formaliseret hjemmeundervisning' (skole) for omkring 15 børn.

Hertha Støtteforening inviterede i 1987 en gruppe mennesker til møde med temaet: "Hvad skal der ske, når Kristofferhjemmets børn bliver voksne?" Ud af dette møde opstod der en initiativgruppe på ca. 40 personer. Det stod klart, at hvis man ville skabe et godt liv for voksne udviklingshæmmede gennem integration med såkaldt normale, så måtte man nødvendigvis gøre sig grundige overvejelser om, hvad et godt liv for såkaldt normale vil sige, ligesom man måtte evne at realisere disse tanker tilpasset voksne udviklingshæmmede. Resultatet af disse overvejelser blev formuleret som en samlet vision i 1994 og udgjorde grundlaget for Hertha Levefællesskab.

Gruppen brugte således 7 år på at formulere en vision om et dagligliv, der er så godt, at andre også gerne ville bo i det planlagte fællesskab. Man fandt 100 mennesker, der hver var parat til at indskyde 10.000 kr. Så havde man en million kr. til at købe et stykke bar mark øst for landsbyen Herskind. Man valgte bevidst et stykke bar jord, så man kunne opbygge det lille samfund fra grunden.

Billeder fra Herthas begyndelse

”Hvordan forudser vi fremtiden? Ved at skabe den!” *Af Helle Hansen*

Dette citat af Abraham Lincoln kom til mig midt i vores proces med forberedelsen til dette jubilæumsskrift.

Vi talte om hovedlinjen Fortid-Nutid-Fremtid, men specielt meget om ”Hvad kommer os i møde fra fremtiden?” – ”Hvordan kan vi være fremtidsrettede?” – ”Hvad er Herthas visioner for fremtiden?”

Det slog mig, at vi jo for mere end 25 år siden VAR fremtidsrettede, KOM fremtiden i møde med ideen om inklusion, som vi fra begyndelsen kaldte ”ønsket OG omvendt integration,” et fælles liv mellem to forskellige grupper mennesker, der beriger hinanden.

Selvfølge kendte vi ikke fremtiden, men vidste, at ideen, visionen først skulle stå sin prøve, når den blev til virkelighed. Lykkeligvis var vi en gruppe, som oplevede tanken om inklusion som sand, en tanke, der skulle realiseres og vise sin rigtighed i den virkelige verden. Gruppen havde dels tillid til, at vi var på det rigtige spor, og dels havde vi tillid til fremtiden, dels modet til at begive os ind på ukendt og uprøvet land. Hertha Levefællesskab er samlet om en fælles ide, som ikke blot gælder vores eget velbefindende...

Efter 25 års virkelighed har vi vist, at tanken var rigtig, at det lykkedes at gøre visionen til virkelighed, at en gruppe såkaldt normale mennesker faktisk ønskede, at psykisk udviklingshæmmede mennesker skulle være en naturlig del af deres liv og tilværelse, at vi holder af at have dem som naboer, at vi kan danne venskaber på tværs.

I dag må vi også sige, at ideen om forskellige menneskegrupper, der lever sammen i fred og fordragelighed og beriger hinanden, så vi som et ideal for andre grupper i samfundet – for andre end os selv, at vi måske kunne virke som et eksempel i det øvrige samfund. På det plan er det ikke gået fremad.

Samfundet er tværtimod blevet endnu mere opdelt end i 90'erne: ”DEM og OS”. Polariseringen er voksende. Ghettoer er ikke bare for de fremmede eller de udstødte, også de rige finder sammen i ghettoer. Det er vanskeligt at opleve ægte integration og inklusion. Racisme, fremmedhad, religionsstridigheder og politiske uoverensstemmelser skiller os, isolerer os fra hinanden.

Ændringer heraf og ønsker herom kan ikke dikteres fra oven eller skabes af strukturændringer. De skal komme nedefra, i bund og grund af et ændret menneskesyn.

Jo større isolation, ensomhed, angst og frygt bliver, jo mere TALER vi om fællesskaber. Der opstår også fællesskaber hele tiden, men ikke mellem helt forskellige menneskegrupper. Vi flytter sammen med dem, vi ligner. Vi gruppeisolerer os.

Jeg vil ikke se bort fra, at den gruppe, vi inkluderer (eller lader os inkludere til) på nogle måder er lettere at lave fællesskab med. I en tid og i et samfund som det danske, hvor det meste er fokuseret på penge (og besparelser), følger der altid penge med denne gruppe. Dels får de pension og kan dermed leve et ordentligt liv og betale husleje, dels følger der altid omsorgspædagoger med, da de ikke kan blive "raske," men resten af deres liv har brug for mere eller mindre hjælp i livet og i dagligdagen.

Der er ikke noget at sige til, at pårørende til psykisk udviklingshæmmede unge mennesker ønsker dem som beboere i Hertha. Her er de hele tiden i kontakt med, danner personlige relationer til, møder og taler med såkaldt normale mennesker. De er ikke begrænset til at være sammen med pædagoger, der får penge for samværet (hvilket jo er påkrævet og selvfølgelig også giver fine og gode kontakter). De kommer til at føle sig som ligeværdige, fordi de af Herthas øvrige befolkning regnes for ligeværdige.

Altså vores vision var dengang før begyndelsen fremtidsrettet.

I dag og i fremtiden er samme ide og vision stadig helt aktuel også i Hertha Levefællesskab.

Man kan jo aldrig sige: "nu er målet nået, nu er den fulde inklusion nået." Vi skal konstant arbejde på ideen, være vågen over for det, der sker, være engageret i og tænke nye tanker omkring den første af vores to grundlæggende søjler, inklusionen (den anden er som bekendt det antroposofiske menneskebillede).

Er det så blevet lettere, end da vi idealistisk startede "forsøget?"

Nej, faktisk ikke. Vi talte meget dengang for ca. 30 år siden om afinstitutionisering som ønskværdigt og som en del af inklusionstanken. I samfundet er selve institutionsbegrebet ophørt, men det eksisterer jo stadig hos os såvel som i samfundet i øvrigt via paragraffer, voksende administration, voksende evalueringskrav og kontrolforanstaltninger. Dette kan aldrig fremme ligeværdighed og inklusion. Et konkret eksempel er 1½ år med coronarestriktioner. For alle bosteder og plejehjem fortsætter disse restriktioner længere end for os andre. I skrivende stund (21.juli) må vi såkaldt normale herthabeboere stadig ikke gå ind i bofællesskaberne, men overalt hos hinanden.

Noget, der nok har overrasket os, er, at institutionsdelen (det må man jo ikke sige,

men bofællesskabsdelen) fylder så meget, er blevet så stor. Vi tænkte nok ikke på, at til 30 udviklingshæmmede hører mere end 30 ansatte. Pt. har vi 39 fuldtidsstillinger fordelt på 48 ansatte.

Det er ikke uproblematisk. Der skal arbejdes på og gennemtænkes, hvordan vi undgår et DEM og OS på grund af den i øvrigt meget velfungerende institutionsdel. Hvordan overvinder vi disse mellemrum, hvordan fylder vi dem ud? Kan det gøres organisatorisk?

Det er ikke så ligetil at udfylde disse MELLEMNUM mellem institutionsdelen og normaldelen af Hertha Levefællesskab. Der, hvor det virkelig lykkes, er i det MELLEMMENNESKELIGE: menneskemøderne, samvær og samliv. Jeg oplever inklusionen og ligeværdigheden allerbedst, når vi i hverdagen mødes på vænget og som oftest har tid til en snak om personlige eller aktuelle ting – eller når vi mødes i gartneriet og er der i samme ærinde og samtidig får en god snak. Helt synligt finder inklusionen sted i Herthas mange fester, årstidsfejring og skuespil. Alle deltager og nyder at være sammen om de store begivenheder.

Konklusion: Vores vision for fremtiden er (som altid) den fulde inklusion af to menneskegrupper, et arbejde, der aldrig kan blive statisk, men som må være i evig forvandling.

Fra kommunalt tilbud til socialøkonomisk privat virksomhed.

En god historie *Af Ole Uggerby og Per Clauson-Kaas*

Visionen var fra starten, at en landsby med i alt ca. 150 beboere skulle være den ydre ramme for 30 voksne udviklingshæmmedes liv og arbejde i et trygt naboskab med ca. 120 almindelige borgere. Et sådant Levefælleskab er det lykkedes at realisere i Hertha gennem de seneste 25 år.

Sammen med Galten Kommune blev Hertha-projektet d. 22/3-1993 fremlagt for Herthaskind bys borgere ved et fuldt besøgt møde i forsamlingshuset. Visionen blev positivt modtaget, og Hertha kunne begynde.

Hertha, som socialpædagogisk tilbud, blev virkeliggjort ved gode viljer hos embedsmænd og politikere i amt og kommune. Selv når det så allermest umuligt ud, blev der fundet en vej. Herthas måde at organisere sig på vakte tillid og interesse hos de ansvarlige, og ideen om omvendt integration udgjorde samtidig en interessant fornyelse på området. En almennyttig, erhvervsdrivende fond til at finansiere og påtage sig ejerskab af de fysiske rammer – og en selvejende institution til at varetage den socialterapeutiske opgave. Altså et privat initiativ

organiseret som selvejende institution med driftsoverenskomst med kommunen vedtaget af Galten kommunes byråd den 21/6 1995. Der var stram styring af finanserne, men det var trygt for alle parter inklusive de kommuner, der havde borgere, der ønskede at blive visiteret til Hertha. Dette er kun blevet virkeliggjort ved en trofast og alt-støttende forældrekræds, der igennem alle år har båret og løftet.

Men vi var lidt en underlig størrelse. Vi ansatte selv medarbejderne; vores beboere var fra 11 forskellige kommuner, og vi havde vores egen pædagogiske profil. Den samlede medarbejdergruppe havde ledelseskompetencen med en talsmand til kommunen. Der skulle da også en forældrekrise og en brand til, før kommunen krævede en ny og tydelig organisationsform.

Der blev dannet en ledelsesgruppe på tre personer: en værkstedsleder, en pædagogisk leder og en administrativ leder. I hverdagen var medarbejdergruppen det besluttende organ i forhold til opgaven, og ledelsesgruppen det udførende i forhold til ledelsesfunktioner. Det var første skridt fra pionertiden ind i organisationstiden.

Med kommunesammenlægningen i 2007

steg den kommunale mødeaktivitet og administration. Medarbejderne i Hertha konstaterede på et møde, at de snart kun så nakken af ledelsesgruppen, fordi lederne altid var til møde i kommunen. Anledningen til ny udvikling opstod i 2011, da alle landets kommuner fik påbud om at finde nye løsninger på de aftaler, hvor der var indgået driftsoverenskomst med selvejende institutioner. "Ingen kan tjene to herrer" var dommen i en konkret sag. Hvem bestemmer for den selvejende institution: dens egen bestyrelse eller kommunalbestyrelsen? Som medarbejder i Hertha var man dengang ansat hos kommunen og kunne teoretisk set blive fyret af kommunen eller blive flyttet til en anden kommunal institution. Det var for Hertha anledningen til at tænke på selvstændighed.

I et positivt samarbejde med Skanderborg Kommune blev der i løbet af et år (2011) lavet en virksomhedsoverdragelse, og hele den juridiske ramme blev lagt om fra at være "et kommunalt tilbud" til en privat, almennyttig selvejende socialøkonomisk virksomhed – med samme formål og målgruppe. Bestyrelse og medarbejdere samt hele omsorgsgruppen var nu inde i et lovligt og klart defineret organ og ansvarsom-

råde. Nu var vi helt os selv, mens kontakten til Skanderborg Kommunes embedsværk langsomt tonede ud.

En del betænkelighed ved tanken om, at Hertha skulle påtage sig al administration – lønninger, forsikringer, bogholderi, edb, indkøb, visiteringer, tilsyn osv. – blev arbejdet væk ved fælles hjælp. Der blev indgået aftale med banken om kassekredit. Ved energisk indsats blev alle 11 aftalekommuner holdt fast i den kommunale praksis med forudbetaling – stik mod praksis, når der handles med private tilbud! Der blev aldrig brug for kassekredit. Siden 2012 har Hertha kunnet generere et passende overskud til konsolidering og udvikling – hvilket er et krav fra det sociale tilsyn, der kom til i 2016.

Som selvejende med den organisationsstørrelse, vi efterhånden havde fået (27 beboere, ca. 40 ansatte), kunne vi handle fagligt professionelt med klart defineret arbejdsdeling og ansvarsområder. Hele tiden havde vi det overordnede spørgsmål i forhold til organisationens udvikling: Hvordan kan vi udvikle det sociale, økonomiske og juridiske, så vi løser opgaven optimalt? Hvordan når vi ud over institutionen og i kontakt til det øvrige Lefællesskab og naboerne i Herskind? Undervejs i en sådan permanent proces opstår der situationer, hvor det godt kan gøre ondt. Men med fokus på opgaven og hvordan vi løser den bedst, kom vi videre.

Med selvstændigheden oplevede vi, at opgaven kunne løses bedre i forhold til det pædagogiske formål – at fremme og udvikle tilbuddet på baggrund af Rudolf Steiners socialpædagogiske impulser. De juridiske rammer blev opdateret i forhold til det offentlige tilsyn og kontrol (hvoraf der er 12 forskellige). Opgave- og ansvarsfordeling mellem bestyrelse, medarbejdere og ledelse blev revideret og tilpasset den aktuelle situation og hverdagsvirkelighed. Økonomien samlede sig om at tjene formålet. Og det blev muligt at kunne handle hurtigt og ansvarsfuldt uden at skulle forbi og igennem den kommunale organisation.

Det har vist sig efter 8 år som privat, almennyttig og socialøkonomisk virksomhed,

at vi driver en sund virksomhed og skaber anerkendelsesværdige resultater. At vi har bevæget os fra pionertiden gennem organisationstiden og nu til blomstringsfasen, hvor organisationen og funktionerne bæres af engagerede medarbejdere. Her udvises en drivkraft efter vedvarende udvikling og en bevidst dannelse af et ansvarsfællesskab, der vil bære formålet ind i fremtiden ved at anerkende den enkeltes skabelses- og udviklingspotentiale.

Samtidig med udviklingen af bofællesskaber og værksteder for de hæmmede bor her efterhånden 120 mennesker i de mange huse og lejligheder, der i løbet af årene er bygget.

I de første år var vi alle en del af en fælles historie – om vi arbejdede i bofællesskab eller bare boede her. Nu er der kommet mange nye folk til med hver deres historier, hvor udviklingshæmmede og antroposofi måske er nye bekendtskaber. I fremtiden må mellemrummet mellem det private liv og det institutionelle stadig tilgodeses og udvikles. En konstant udviklende opgave, der mange gange udfordrer os, til tider med kriser, men også glæder som nødvendige udviklingstrin på vejen til at skabe det levende liv, som udviklingshæmmede og såkaldt normale i fællesskab bærer frem i hverdagen. Et ansvarsfællesskab omkring en kulturorganisme.

Værkstederne nu og i fremtiden

Af Michael Damgaard

Efter 25 års arbejde, engagement og udvikling er Herthas værksteder nu blevet til 11 større og mindre beskæftigelser, der dækker både det terapeutiske, det kreative/ kunstneriske og det praktiske og produktionsorienterede. I nogle tilfælde dækkes flere af områderne, og der er tilbud til hele mennesket. Årets rytme fylder en del i næsten alle værksteder, hvis ikke alle. Mest åbenlyst i gartneriet og landbruget, hvor især vejrets skiften, jorden og afgrøderne fortæller, hvilken tid på året vi befinder os i. I køkkenet

høstes de friske grøntsager, der er tilgængelige på forskellige årstider. Bageriet bager kager og brød til hverdag og de forskellige højtider, og i maleværkstedet bliver årstider og omgivelserne betragtet og overført til de fineste malede og tegnede motiver. Det sociale fylder også enormt meget alle steder og vejer tungt i sammensætning af de forskellige værksteder. Til at bidrage til det sociale er vi så heldige at have eksterne brugere, der som en indånding møder på arbejde hver morgen og som en udånding

tager hjem efter endt arbejde og fælles frokost, som et dagligdags åndedrag. Ligesom nogle af Herthas beboere tager ud af byen for at tage på arbejde.

Den nærmeste fremtid handler om at få ombygget Herthahus og dertil få etableret et værkstedskøkken med de faciliteter, det nu kræver, for at man kan stå for maden til alle arbejdende i hverdagene, hvilket hurtigt løber op i 50 personer. Samtidig kan Bofællesskabernes egne mindre køkkener forblive som det, de er tiltænkt, nemlig et mere hjemligt køkken.

især de møder, der sker med udviklingshæmmede og ikke mindst deres familier på markedsdage i Hertha og andre steder, ferier, koncerter og andre kulturarrangementer.

Man kommer nok ikke uden om myndighedernes indflydelse på fremtiden og det vil derfor kræve et løbende samarbejde med kommunerne, men også en vis form for stædighed og ihærdighed, at holde fast i det tilbud, vi gerne vil fortsætte med at have fremadrettet.

Så længe der stadig er lige så engagerede, kreative og dygtige medarbejdere og ikke mindst naboer i Hertha, der formår at se fremad og tilpasse sig den situation, man måtte stå i, er der en lys fremtid for stedet.

På den længere bane kommer værkstederne til at kræve løbende nytænkning, vedligehold og tilpasning i forhold til den beboergruppe, vi har, og som kommer til i fremtiden. Det kommer til at handle om, hvilke ønsker de nuværende og kommende beboere måtte have, men ikke mindst hvilke behov der måtte være. For har vi brug for flere kunstneriske og terapeutiske værksteder, hjælper det ikke at udvide og oprette produktionsværksteder. Samtidig ligger der et lige så stort arbejde i at hverve eksterne

brugere til vores værksteder. Både for at vi stadig har gaven i, at der kommer folk ude fra den omkringliggende verden hver dag, og samtidig også for at give det økonomiske overskud, der er med til at gøre det muligt for os at opretholde den brede vifte af tilbud, vi gerne vil fortsætte med at have.

Den bedste promovning af os selv ligger i de brugere, der allerede arbejder i vores værksteder, men den ligger også i samarbejde med skoler, bosteder, STU'er og

Hertha Drama Gruppe

Af Randi Margrethe Jakobsen

Hertha Drama Gruppe er en stor del af Hertha Bofællesskaber og Værksteders (HBV's) liv. Vi har i alle 25 år mødtes omkring teater hver onsdag i 1½ time, og denne dedikation har vist sig at være det hele værd.

Det er nemlig krævende at have med drama at gøre, da det griber ind i de ellers værdifulde rytmer, vi har i hverdagen. F.eks. når vi øver op til en forestilling, skal kalenderen ryddes, folk skal have fri fra værksteder, terapi skal rykkes osv. Og som Hertha Bofællesskab er vokset over årene, er vi blevet meget afhængige af at have denne faste rytme, da den bringer et overskud og genkendelighed. Men for at disse rytmer skal tjene os, må de brydes en gang imellem, for ellers stagnerer rytmerne og bliver drænende.

Hertha er ikke kun en institution, vi er et hjem. Vi lever sammen, skaber hjem, familier. Og som vi alle ved, er livet i vores familier og hjem aldrig kun nemt. Her er der hele tiden udvikling og forandring. Vores børn ændrer sig hele tiden, og de voksne må følge med, og når de voksne bliver gamle, må børnene følge med. Der skal altid justeres og rettes til, og det er altid foranderligt. Og sådan er det også med drama, det er som et barn, der hele tiden

forandrer sig, det kan være en irriterende forstyrrelse, men det kan også være et stort, livgivende indspark.

Teatret skal altid være i nuet, det skal afspejle vores liv og drømme. Det har muligheden for at provokere og inspirere, endda til at heale. For i et teater er alt levende, skuespillerne giver noget af sig selv, og publikum modtager og giver tilbage. Vi udveksler og oplever og lever sammen. For mange, der lever med udviklingshæmning, er netop dette en udfordring. Man kan have svært ved at forbinde sig med andre. Drama er et fantastisk sted at øve sociale færdigheder. Man hører om bosteder, hvor livet ikke leves, men som nærmest kun er opholdssteder, hvor medarbejderne ikke er andet end medarbejdere. Ved at lave teater sammen nedbryder vi disse grænser, vi mødes på lige fod, og så bliver det hele lidt sjovere.

I dramagruppen forbinder vi os med omverdenen; vi tager ud og viser os til omverdenen, og vi inviterer verden ind. Dette er både smukt og spændende og meget udvidende. Det ville være så nemt at lukke os om os selv og glemme verden omkring os, men det ville også være begrænsende.

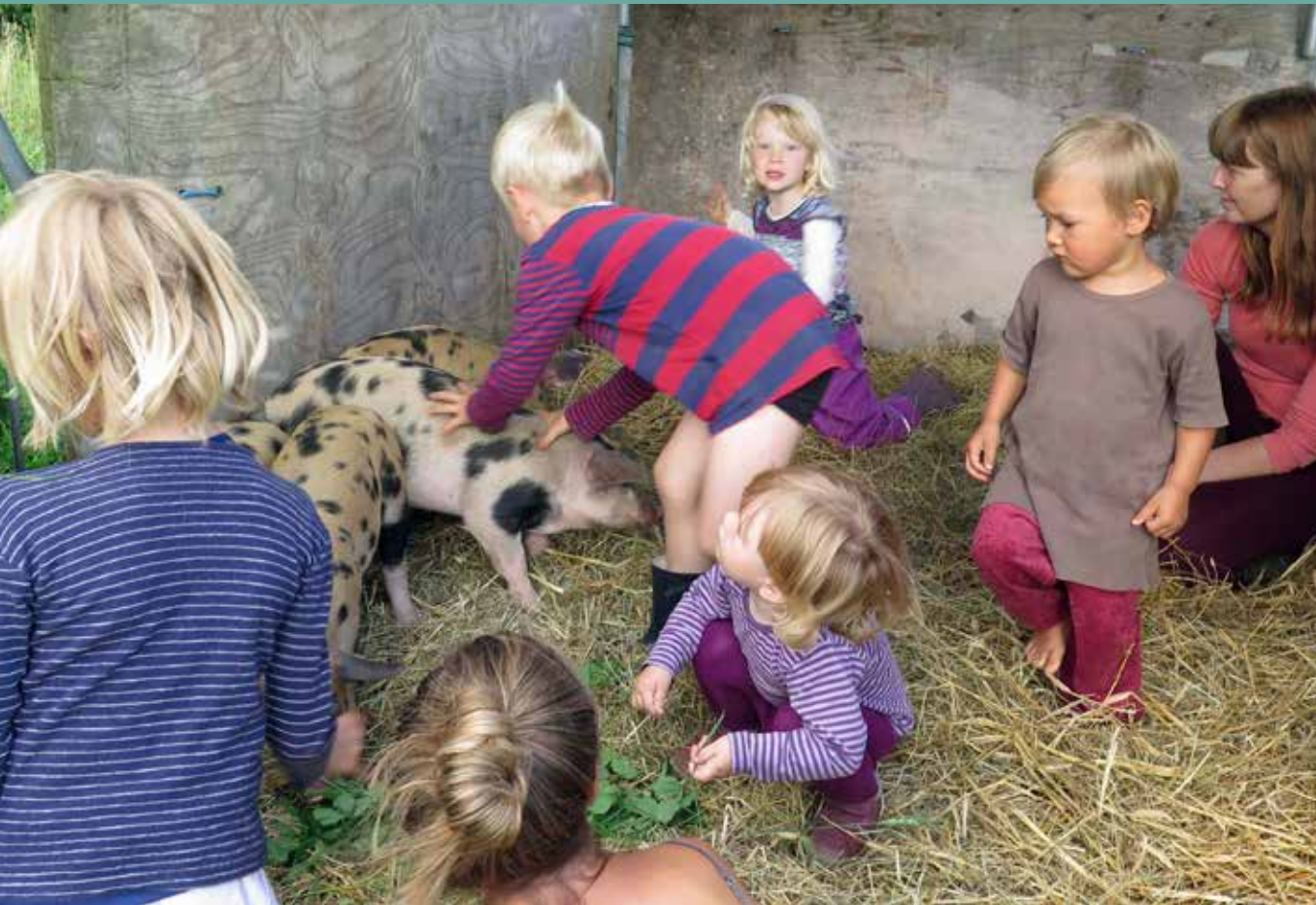
Fra publikum hører vi ofte, "Sikke en fantastisk energi," "Hvor blev jeg berørt" eller "Det var meget bedre, end jeg troede." Herthas dramagruppe kan nemlig det, at de berører folk med en helt særlig energi, som jeg håber altid vil skinne igennem. Vore stykker varierer alt efter instruktøren, årstiden og behovet. Nogle gange skal vi øve noget til en festival (f.eks. KIK-festivalen), nogle gange til et lille sommerstykke i Hertha eller det årlige julespil. Andre gange igen tager vi store stykker op, og her har vi muligheden for at inkludere hele Levefællesskabet til at være med i kor og musik. Personligt oplever jeg, at her går alt op i en

større enhed, når man taler om omvendt integration, og det er altid meget givende. Der er også andre kvaliteter i at have drama, nemlig muligheden for at udvikle sig som menneske. For til drama må man stole på hinanden, hjælpe hinanden, og man skal gøre sig umage over for sine medspillere. Og så kan det fungere som et super pædagogisk redskab på den måde, at man kan gå til kernen i en adfærd, uden at det bliver for personligt. I drama øver vi os i at holde os tilbage og at være fleksible, åbne og vågne mennesker i al vor forskellighed. Og så skal man have det sjovt, for humor er en helt fantastisk egenskab, vi har som men-

nesker. Når man kan grine af sig selv uden skam, er man blevet fri, fri til at skabe på ny. I vores gruppe bringer vi mange forskellige evner med os. Vi er ikke ens, og vi skal ikke yde det samme. Det vigtige er, at vi løfter i fællesskab og at vi forbinder os med stykket/historien på hver vores måde. De, der ikke er med som skuespillere, er måske med til at lave kulisser, plakater eller synge i kor. På den måde kan mange få ejerskab til stykket. Drama vil altid være en del af Hertha, og det vil altid være foranderligt og afhængigt af personerne i gruppen.

Børnene i Hertha Af Morten Hauge

Engang var landsbyer et sted med meget liv. Sådan en landsby voksede jeg selv op i i 70/80'erne. Det var et skønt sted for børn. Der var så meget at se på og så mange steder at lege. Der var marker og enge og lidt skov og en å. Alle kendte hinanden og kunne hjæl-

pe med at passe på hinanden. Alt var dog ikke lutter idyl. Typisk skar en stor vej sig igennem landsbyen og gjorde forældre bekymrede for deres børns færden. Typisk var der måske også en noget rå tone sine steder i landsbyen.

Hertha viderefører det bedste fra landsbyerne. Børnene færdes trygt og bruger hele Hertha som deres legeplads – næsten. De private haver er små, men de fælles områder er desto større. En almindelig dag får hurtigt indhold, når man går tur. Man kan starte ud med fællessang til morgensamlingen og så se køerne blive malket i stalden. Så kan man fortsætte forbi gartneriet, hvor der arbejdes flittigt udendørs – hvis man trækker den lidt, kan man deltage i deres formiddagskaffe. Uden for bofællesskaberne render man helt sikkert på nogen, der har en historie at fortælle, psykisk udviklingshæmmede og såkaldt normale i en skøn blanding. På et tidspunkt kan man så bøje af fra Herthas vejsløjfe og lege lidt på Herthas legeplads. Eller man kan forlænge turen og gå ned til Shelterskoven ved søen. På særlige dage – og dem er der mange af – er der det ene eller andet kulturarrangement i Hertha, som børnene elsker at deltage i. Som regel har det hele altid noget med bagværk fra Herthas bageri at gøre. Vores børn har det som blommen i et æg.

Har det nogen betydning for vores børn, at Hertha også er et sted for udviklingshæmmede, spørger jeg mig selv?

Da jeg var barn, var der et særligt menneske i vores liv, som rundhåndet uddelte min barndoms bedste knus: Faster Ingrid. Der var meget andet, faster Ingrid ikke var

så god til, for hun var evnesvag, som vi kaldte det dengang. Engang kaldte min mor os børn sammen og fortalte os, at Faster Ingrid ikke var helt normal. Det syntes hun vist, hun skyldte os at sige, og nu havde vi alderen til at høre det. Men det blev en kort samtale, for mine ældre søskende svarede bare irriteret: Det ved vi da godt! Og da forstod min mor, at her var noget, som det var helt unødvendigt at tale om med sine børn. Sådan har hun siden fortalt. Faster Ingrid var bare faster Ingrid, og vi børn følte ikke, at det gjorde fra eller til, at hun kunne kaldes evnesvag. Vi kunne jo godt se, hun ikke var helt normal, men fordi vi kendte hende, var hun det jo alligevel... normal... men på sin egen måde forstås.

I Hertha er de udviklingshæmmede normale. De spadserer hjemmevant op og ned ad Herthas trygge veje. Vores børn ser dem og lærer dem og deres særheder at kende, og de bliver normale i børnenes øjne, eller om man vil: det bliver normalt at være unormal. Og hvordan skulle det egentlig også kunne være anderledes..? Det er sundt for børn at opleve, hvor forskellige mennesker kan være. Måske det endda gør dem mere rummelige som voksne.

I Hertha skal man sige hej *Af Anne Lund*

34-årige Anne Lund flyttede sammen med sin mand, Rasmus, og parrets to børn fra Amager til Galten – i levestællesskabet Hertha fandt de det liv, de søgte.

Dette er et uddrag af den originale artikel skrevet af Marianne Brink for midtjyllandsavis d. 1. maj 2021.

I seks år boede Anne og Rasmus sammen på Amager, hvor deres femårige datter Iben og toårige søn Ejgil er født. De boede midt på Amagerbrogade, hvor menneskene er mange og diversiteten stor, men storbyens anonymitet gik dem på. De ville have et helt anderledes liv. De søgte fællesskab. De søgte naboskab.

Lang søgning

Med værdierne som pejlemærke kastede parret sig over hjemmesiden bofællesskab.dk, og det blev til rigtig mange besøg til forskellige bofællesskaber i hele landet.

– Vi søgte, at vi kunne have vores sociale liv lige der, hvor vi bor. At vi møder mennesker på alle tider af dagen, siger hun. Og så var det, de faldt over levestællesskabet Hertha i Galten.

– Det, vi blev mødt af rundt omkring i Hertha, var søde mennesker, der pænt

hilste, smuk natur, marker med friske grønsager, børn der løb og legede og kør på marken. Her i Hertha er der masser af liv, men også ro og stilhed, som vi ubevidst havde savnet, mens vi boede på Amager. I hverdagene er her altid liv, fordi der er gang i værkstederne. Der er en mening med fællesskabet, at vi sammen skal skabe et godt liv, og her er faktisk kun én regel: Man skal altid sige hej, når man møder andre, siger Anne Lund og fortæller, at de også pludselig så Hertha gennem børnenes øjne.

Hverdagen i Hertha

- Vi har en rimelig fast morgenrutine. Når vi kommer ud af huset, så møder vi Louise, som bor i bofællesskabet Nerthus, og vi tager lige en hurtig morgensnak. Lige efter kommer Nicolaj som regel, der også hører til i Nerthus. Han kan godt lide at kilde ungerne, så det gør han næsten hver morgen, siger Anne Lund. Herefter siger vi ofte hej til gruppen, der arbejder i Gartneriet, og især gartneren Birthe har en stor stjerne hos børnene.

– Noget af det, jeg elsker allermost ved at gå rundt i Hertha, er, at folk også tager sig tid til at hilse på mine børn. De fleste i Landsbyen kender deres navne og spørger

lidt ind til deres dag. Det gør, at børnene føler sig set og velkomne. Børnene er samtidig også blevet gode til at hilse på dem, de møder.

Tryghed

I dag er det mandag, og de forældre, der går hjemme, mødes på legepladsen. Børnene kravler tillidsfuldt på de voksne, og da Anne Lund skal interviewes, bliver Ejgil spurgt, om han ikke vil med de andre ned og se på den nyfødte kalv.

Drengen ser sig ikke tilbage. Han glæder sig til eventyret og skænker ikke sin mor en tanke.

– Vi passer vores egne børn, men vi hjælper også hinanden. Hver mandag mødes vi lidt uofficielt på Herthas legeplads og hygger, ved højtider og fødselsdage mødes vi og laver små aktiviteter, så det fungerer som en lille legegruppe.

-Det har været en god ordning for mig, når jeg har valgt at gå hjemme med mine børn. Det har virkelig været dejligt ikke at være den eneste hjemmegående, når barslen slutter.

– Vi er meget glade for, at vi har valgt et liv i Hertha, og vi lærer det ligeså langsomt bedre at kende.

“Her i Hertha er der masser af liv, men også ro og stilhed, som vi ubevidst havde savnet, mens vi boede på Amager” *Anne*

“Noget af det, jeg elsker aller- mest ved at gå rundt i Hertha, er, at folk også tager sig tid til at hilse på mine børn” *Anne*

Fællesskabet er en stor motivation for mig

Af Kirsten Frank

Så gjorde de det igen – Bofællesskabet opførte et skuespil, og denne gang til fastelavn. Musicalen "Mamma Mia" arbejdes der med pt. Som altid en fantastisk oplevelse.

Der er gennem årene arbejdet med og opført mange skuespil, og hver gang lige imponerende. Det er et område, hvor der er brug for forskellige evner og kræfter, så mange fra Levefællesskabet kan være med – et godt sted at gøre noget sammen.

Årstidsfesterne er et andet område, hvor hele Levefællesskabet kan samles. En tilbagevendende begivenhed, som jeg altid glæder mig til.

Disse begivenheder udspringer alle fra Bofællesskaberne, hvor pædagogerne gør et stort arbejde sammen med beboerne, som for mig er hjertet i Hertha.

Pga. af arbejdet på værkstederne er de også her omdrejningspunktet for liv og færden

på Landsbyvænget i hverdagen. Det mærkes tydeligt, når beboerne har ferie – så er her stille.

Mange har en fortælling om, hvordan de fandt vejen til Hertha – her er min: I 1983 var jeg og en veninde på ferie i Norge. Vi havde med os adressen på en Rudolf Steiner Landsby "Jøsåsen" ved Trondhjem. Den ville vi besøge. Vi kom midt på dagen og blev inviteret til at spise med. Aldrig havde vi oplevet noget lignende: vegetarisk mad sammen med 10 mennesker, hvoraf de 7 var udviklingshæmmede – vi blev der i 2 mdr.!!

For her var altid brug for ekstra hænder, og der var nok at hjælpe med.

Jeg blev ganske fascineret af stedet og livet der: biodynamisk gartneri og landbrug, beskyttede værksteder, morgensamling, bordvers og en fast dags- og ugerytme. Sådan et sted ville jeg gerne bo!

Der gik dog nogle år, men i 1988 begyndte jeg på den 2-årige uddannelse på Audonicon, og der hørte jeg om en gruppe mennesker, som arbejdede på at lave et Levefællesskab for voksne udviklingshæmmede i det østjyske.

Jamen, det var jo det, jeg ville – og jeg har været med lige siden.

“Jeg har nu boet her i 24 år og kan ikke tænke mig at bo andre steder”

Fællesskabet er en stor motivation for mig. Arbejde sammen både fysisk og på de mange møder, som var og er nødvendige, for at det kunne blive til Hertha Levefællesskab. Være fælles om et ansvar for stedet her.

Landsbymødet har altid været vigtigt for mig. Igennem mange år var det hver måned, men nu hver anden. Det er det eneste sted, hvor alle kan komme til orde og følge med i og snakke om, hvad der rører sig i Hertha.

Men der er mange andre steder, hvor vi kan mødes. F.eks. i de opgaver, der må løses ad frivillighedens vej, for at Hertha kan fungere: husene skal males – grøntsagerne skal luges – fællesarealerne holdes – dyrene passes, så landmanden kan få lidt fri – varelageret – mandatgrupper – og meget mere.

Og her er så mange forskellige talenter og interesser, at alle kan finde et område, som de brænder for.

Selvfølger er der problemer og uenigheder, når 150 mennesker vælger at flytte i et fællesskab uden at kende hinanden – nogen har boet her i 25 år og nogen under 1 år.

Der er meget at lære, men jeg mærker en imødekommenhed og varme fra alle, og en vilje til at ville Hertha.

Jeg har nu boet her i 24 år og kan ikke tænke mig at bo andre steder.

Efter mange store omvæltninger i midten af tyverne var jeg igen klar til at skifte karriere, skifte land og opleve noget nyt. Denne gang skulle det være i Danmark. Og jeg kunne ikke vente; jeg ville af sted med det samme. Men vente skulle jeg. Det tog næsten to år fra idéen til udførelsen.

Ironisk nok, den allerførste gang jeg læste om Hertha i EVS-kataloget, tænkte jeg, at det lød meget stramt, spartansk og næsten dystert. Heldigvis kom jeg til at tjekke Herthas hjemmeside, og billedet forandrede sig fuldstændigt. Der var farver, bløde former, og varmen skinnede igennem. Jeg var solgt. Det var den varme sommer 2014, jeg endelig flyttede til Hertha, og tingene gik pludselig rigtig stærkt. Jeg husker, som var det i dag, at jeg 13 dage efter min ankomst kørte

Fra volontør til fastforankret mor

Af Katja Polivkova Bragt

brød ud sammen med Randi, Morten T og Jakob, da Randi spurgte mig, om jeg ikke havde lyst til at blive i Hertha som vikar i bageriet. Det skulle jeg ikke engang tænke over. Selvfølgelig ville jeg meget gerne det. Det føltes rigtigt og naturligt. Og så blev det også sådan.

Det første år som volontør føltes næsten som ferie for mig. Ikke fordi jeg ikke havde noget at lave, tværtimod. Alt var nyt og spændende, og den fornyende energi summede i min krop. Og det var befriende ikke at skulle tænke på husleje og have færre forpligtelser, end jeg havde været vant til. Bagefter kom nogle år som vikar, hvor jeg fik lov til at arbejde på næsten alle Herthas værksteder og i alle tre bofællesskaber, være med til forskellige aktiviteter, arrangementer og kurser, lære mere om antroposofi og gradvist tage mere ansvar på mig, for til sidst at blive fastansat.

Det har været en spændende og lærerig rejse, som jeg er taknemmelig for, at jeg, som ikke pædagogisk uddannet og 'ikke-dansker' fik lov til at være med på. Den tillid til, at jeg kunne klare opgaverne, som mine kolleger har udvist mig, synes jeg er ret enestående. Ligesom de muligheder det giver, at man primært bliver set som et menneske frem for bare som en medarbej-

der. Det afspejler i mine øjne de generelle gode "Hertha-værdier".

Og når der er snak om værdier, så skal jeg ikke glemme Herthas varme hjerte. Det er i hvert fald min direkte oplevelse, at det er beboerne, som personificerer det livlige, umiddelbare og følende midtpunkt af vores lille samfund. Det var dem, som i starten var mest nysgerrige på mig, mest tålmodige og talte dansk til mig, og som ikke skjulte det, de lige følte. Denne klarhed og åbenhed sætter jeg meget pris på, for det gør, at jeg selv har nemmere ved at lægge mine filtre og masker fra mig.

På det mere personlige plan er der også sket meget på de 7 år, jeg har boet her. Jeg fandt den dejligste kæreste og har lokket ham til Hertha. Vi adopterede hunden Karla, flyttede sammen (for så at flytte 4 gange mere i løbet af 2 år, inden vi blev færdige med vores eget hus), fik et barn sammen, mistede et barn, overlevede en lang, krævende og spændende byggeproces, blev gift, og nu venter vi et barn til. Sikke en intensiv rutsjebanetur. Fra en uafhængig storby-kvinde til landsby-husmor, fra volontør til husejer, fra én, der næsten var mere på arbejde end hjemme, til en barselskone, som blot observerer livet i bofællesskaberne "udefra"... Og gennem

alle de forskellige faser og under alle udfordringerne har jeg mærket Herthas støttende og omsorgsfulde hånd. Uden alle jer, kære mennesker og jeres hjælp, var det ikke det samme.

For mig betyder Hertha ikke kun det, at vi kender hinanden, selvom det er meget givende og især har været til stor glæde under corona-tiden; Hertha betyder heller ikke kun det at kunne handle i butikken dag og nat og hente de lækreste friske grøntsager direkte fra marken, selvom jeg uden tvivl er den største fan af Herthas kundebonde-ordning. Jeg sætter mest pris på, at her er der altid vilje til og ønske om en videre udvikling.

Og nej, ikke alt er lyserødt her. Hertha er en 25-årig organisme, som har sine sår og skygger. Personligt har jeg mest mærket til det under de sårbare perioder som graviditet og barsel, hvor jeg oplevede, at mine grænser blev overskredet et par gange. Men når jeg kigger tilbage, ser jeg det bare som et tegn på, at vi har et ret tæt forhold til hinanden og dermed både bedre kan støtte og udfordre og provokere hinanden og kaste lys på vores skygger.

Jeg har aldrig helt følt mig hjemme nogen steder, selvom jeg nemt har kunnet bo i forskellige lande. Men hvis jeg skal vælge ét sted, jeg vil kalde mit hjem, så er det Hertha.

Hertha-sjælen

Af Amalie Gerner Kallehauge

For snart 6 år siden ventede Morten og jeg en lille Johannes. Vi boede på det tidspunkt inde midt i Århus, og vi sagde tit til hinanden, at når vi får børn, vil vi ud og bo 'et sted som Hertha'. Vi var som sædvanligt på den årlige udflugt til Herthas høstmarked det år, og vi hørte da om lejligheden i Norrøn, som var til salg. Sådan lidt for sjov gik vi op og kiggede indenfor, og jeg husker meget tydeligt fornemmelsen af at træde ind i den lille stue med brændeovn og blomstrende roser foran vinduet. Træerne, der omkransede den lille have, og som var groet lidt vild. Det lillebitte køkken i træ. Jeg satte mig ned i en sofa. I forvejen sansemættet af høstmarkedets indtryk, gode menneskemøder og med maven fuld af glutenfrie lækre sager (og en lille Johannes). Jeg sukede vist lidt, og så sagde jeg til Morten, at her vil jeg føde mit barn.

Og sådan blev det. To børn har jeg nu født i min lille stue, og det tidlige forår i Hertha er en særlig tid for os, som jeg forbinder med den særlige barselsstemning. Mit Hertha har derfor helt fra starten også været mit og mine børns Hertha, og der findes nok ikke en skønnere lille plet i verden at være barn i. Af de efterhånden 5½ år, vi har boet her, har jeg gået hjemme med børnene i 3

år. Jeg kommer faktisk sjældent udenbys, for jeg hygger mig vældig godt her, og her er alt, hvad jeg/vi behøver af næring, fysisk og socialt (og resten kan stort set bestilles på nettet :). Jeg læser sjældent nyheder ud over Tante Hertha, og hvad jeg ellers hører på legepladsen. Nogle gange får jeg dog lidt "Hertha-kuller". Det indtræder som regel, når jeg ikke har været uden for Hertha i ca. 14 dage, – men så hjælper det ofte

at gå en tur ned ad vejen med klapvognen... ;-) Helt usædvanligt var vi dog en måned i Thailand denne vinter, så det har ikke været helt så slemt med "Hertha-kuller" i år!

Noget, som jeg godt kan lide, er at se og mærke 'Hertha-sjælen': Summen af det hele. Den er måske mest synlig på festdage og når vi samles om et bål eller synger en morgensang, men man kan egentlig altid mærke den. Det er, som om den har sit eget liv: Nogle gange er den kraftfuld, nogle gange stille. For mig er den blid og rund, frodig og frugtbar, livfuld og legende, omsorgsfuld og nærende, både udadvendt og eftertænksom. 'Hertha-sjælen' er børnenes, beboernes, dyrenes og naturens Hertha. Og for mig er den meget inspirerende. Jeg har meget stor respekt for de enorme viljeskræfter, som har manifesteret og vedligeholdt Hertha. Det er ikke altid let for mig med mine små børn på armen at deltage i de fysiske aspekter af denne 'vedligeholdelse', men det sjælelige kan vi alle sammen være med til; det er det, som for mig at se er den bærende kraft i Hertha og noget, som verden har brug for. Så tak for den daglige inspiration, som den ser ud fra mit lille hjørne af 'Hertha-organismen'.

Billede malet af Lars Munksgård

Den sociale grundlov

Velfærden i et fællesskab af mennesker, der arbejder sammen, er desto større, jo mindre den enkelte stiller personlige krav om udbytte af sit arbejde, det vil sige, jo mere han afgiver af dette udbytte til sine arbejdsfæller, og jo mere hans egne behov tilgodeses gennem de andres arbejde.

Volontøroplevelser

Af Doris Klösch

Jeg har været volontør i Hertha og er utrolig glad for at have haft denne mulighed. Kombinationen af det 'biodynamiske' liv, værkstederne, det kulturelle aspekt, fællesskabsbegivenheder og masser af dejlige mennesker gør Hertha til et særligt sted. At inklusion er i centrum for alt dette, gør det endnu mere specielt. Gennem mit år i Hertha lærte jeg at sætte pris på de ting, der ved første øjekast ligner små øjeblikke, men i virkeligheden har en stor indvirkning (for eksempel Lars Kongsteds smil ;-)

Generelt var det bedste at lære beboerne at kende, og trods Corona kunne jeg heldigvis også opleve noget med mange andre fra Levefællesskabet. Der var ikke en eneste dag, hvor jeg ikke behøvede at grine, og derfor er jeg overbevist om, at Hertha er et rigtig

lykkeligt sted at bo. I kan være så stolte og glade for den gode levekvalitet og menneskelighed, som I møder hos hinanden her! Jeg skriver i øjeblikket denne tekst, mens jeg er på vej hjem til Østrig og bemærker, at jeg ser tingene anderledes. Mit hjerte blev åbnet mere, og jeg er bare meget inspireret af den unikke venlighed

og opmærksomhed, der er fremherskende i hele landsbyen. Jeg forsøger ikke at være alt for trist over, at året er gået så hurtigt, men hellere at bære fortiden i mig som en dyrebar gave.

Tillykke med jeres 25-års jubilæum, jeg håber på mange flere!

Sara Nitschkes hjem i Hertha

Af Kirsten Nitschke

På en varm sommerdag i 1994 blev Sara født som den første af enæggede tvillingepiger. På trods af ens-heden blev deres liv fra starten forskelligt, da Sara ved fødslen havde fået en stor hjerneblødning, der satte nogle spor. Hun hang dog godt i og fulgte i hælene på tvillingesøster Mette, godt støttet af den kærlighed og omsorg, hun fik af sine

større søskende og en stor familie. Senere tilkom dog også epilepsi, og da skolestarten nærmede sig, var det klart, at deres veje måtte skilles. Ved et lykkeligt tilfælde hørte vi om specialklasserne på Rudolf Steiner-skolen i Aarhus. Der startede Sara i første klasse i 2001. Vi havde begrænset viden om Rudolf Steiner og antroposofien, men

Saras skolestart blev et glædeligt møde for os alle med det helt unikke menneske- og livssyn. Sara mødte Elna, og de fik et særligt venskab. Vi fik gennem Elnas plejeforældre Per og Lena kendskab til Hertha, hvor Sara flyttede ind i Nerthus i december 2014 efter at have afsluttet 10 år på Sydskolen, været 2 år på efterskole og var tilbage på Sydskolen i STU-forløb, Turmalin. Det var en meget stille og usikker pige, der flyttede ind, men der gik ikke lang tid, før hun også var flyttet mentalt, og Hertha blev hendes hjem.

Sara har stærke sociale kompetencer og bliver inspireret og farvet af de mennesker, hun er iblandt. Dette gælder børn, voksne, kæreste, familie, venner og veninder, naboer, medarbejdere, ja, alle. Hun er meget kreativ og elsker at lave noget med sine hænder. Med lidt guidning kan hun lave flotte værker. Hertha er mulighedernes land, og her får hun den støtte, der skal til, for at hun fortsat kan udvikle sig. Da hun flyttede ind, sagde hun, at hun gerne ville have en hest. Hun havde lært at ride på efterskolen og var meget tryk ved de islandske heste, der var på efterskolen. Der gik ikke længe, før der var et "hestehold", og hun og Stine kunne ride rundt på markerne sammen og have ansvar for fodring af

hestene. Hun udfolder sig fortsat og er ikke bange for at prøve noget nyt i værkstederne og i de sociale aktiviteter. Nye møder, nye bånd genererer nye ideer og muligheder. Saras kendskab til Herthas beboere, medarbejdere – og hunde ikke at forglemme – udbygges fortsat, og der er ikke tvivl om, at hun er en del af den store Hertha-familie. Når Sara besøger os, fortæller hun gerne om sit liv i Hertha. Der knyttes flere og flere fortællinger til med detaljer om andres familieforhold, børn, navne, fødselsdage, hunde, interesser og hvad de i øvrigt er optaget af. Små personlige fortællinger, der udfolder sig, mens der arbejdes i værkstederne, ved måltiderne, ved sociale aktiviteter og ved tilfældige møder.

Traditionerne og den forudsigelighed, der følger med, giver en stor tryghed for Sara og de andre beboere med særlige behov. I februar 2021 flyttede Sara i egen lejlighed i tilknytning til Vidarhus. Her udfolder hun sig og lægger egne planer. Når hun færdes rundt i Hertha, mødes hun med respekt og værdighed og ikke mindst kærlighed. Det er vi meget taknemmelige for. Vi ser en fremtid for Sara, hvor hun fortsat kan være tryk og glad.

”Vi ser en fremtid for Sara, hvor hun fortsat kan være tryk og glad”.

For mig er noget af det vigtigste ved Hertha mine venner og mit værelse

Af Sara Henningsen

Som Saras kontaktperson har jeg, Anna Lyhne, haft et par samtaler med Sara om livet på Hertha og om, hvordan det var at flytte hertil. Jeg har skrevet vores samtaler ned og stykket det sammen til et lille vidnesbyrd på vegne af Sara H.

Jeg hedder Sara Astrid Henningsen. Jeg er 47 år og født på Odense sygehus. Min mor hedder Lene og min far hedder Steen. De bor i København og Frankrig. Min storebror Christoffer bor i København med sin kone Anne-Karina og deres fire børn.

Når jeg møder nye mennesker, er jeg god til at stille spørgsmål. Jeg spørger om ting såsom: hvad hedder du, har du børn, hvad hedder din mor og far, hvor gammel er du? Hvis jeg selv skal fortælle, hvordan jeg ser ud, så vil jeg sige, at jeg ser godt ud.

Hvis jeg skal fortælle tre gode ting om mig selv, så vil jeg sige, at jeg er god til at gå ture på Hertha, jeg er god til at tale med fremmede og god til at have venner. Jeg flyttede ind i Herthahus i marts måned i 1996. Jeg tror, jeg var den første, der flyttede ind, eller måske var Per C-K her, før jeg flyttede ind. Det var dejligt at komme hertil. Det var det, jeg gerne ville. I starten var Morten T min nabo. Jeg lærte ham at

kende, da jeg flyttede ind. Jeg lærte mange nye mennesker at kende, da jeg flyttede til Hertha. I starten var jeg i vævestuen med Marie Koch. Bodil Pedersen var, så vidt jeg husker, også i vævestuen. Jeg var ligeledes i køkkenet med Birgit Andersen. Jeg hjalp Birgit med at lave mad til alle i Herthahus. Jeg har været i gartneriet næsten al den tid, jeg har boet på Hertha. Noget af det, jeg elsker allermost, er at være ude om sommeren. Jeg elsker at være ude i solskinet om sommeren og plukke bønner nede i gartneriet. Hvis jeg har det skidt, så hjælper det at være udenfor.

Peter og jeg var i gartneriet sammen. Vi var ude i marken og arbejde. I Herthahus boede jeg også ved siden af Peter. Peter var min gode ven, han var rigtig sød. Ida Hinnerup boede også i Herthahus. Hun boede i det, der senere blev terapiværelset i Herthahus. Bagefter flyttede hun op i Burishus. Idas mor hed vist Karen, hende kan jeg også tydeligt huske. Jeg kan huske, da Burishus blev bygget. Da det stod færdigt, skulle vi alle ind og se værelserne. Jeg var inde og se værelserne og stuen, det var meget fint.

Jeg var også engang meget med i drama. Jeg har været med til mange julespil og Klodshans. Jeg holder meget af alle de gode

**Store og små
venskaber**

ting, vi laver sammen, musik, skuespil, ture og fester. Jeg holder især af fødselsdagsfester. Det er dejligt, når der sker noget; så kan man være sammen med sine venner og møde nye mennesker. Der kommer ofte folk udefra, fra Herskind og andre steder. Det synes jeg er dejligt, fordi så kan jeg tale med folk, jeg ikke har talt med før.

For mig er noget af det vigtigste ved Hertha mine venner og mit værelse. Jeg er glad for at have Freia S som veninde. Jeg er glad for at kunne invitere mine venner og familie på besøg i mit nye værelse.

Når jeg går rundt i Hertha, kan jeg se ind i de forskellige haver med de flotte blomster og træer. På mine gåture møder jeg folk fra Hertha. Dem jeg møder er altid så søde ved mig. Jeg møder Karen og Ole og ser på deres blomster og siger hej til dem, og nogle gange inviterer de mig ind. Jeg går også forbi Nerthus og siger hej til mine venner der. Jeg er handicappet i mine ben, men det er også det eneste, der er galt. Derfor kan det være lidt svært for mig at komme rundt, men jeg føler mig velkommen over det hele. Jeg føler, at der er plads til mig. Jeg føler, at folk gør plads til mig og er søde at være sammen med. Vi giver plads til os alle sammen, så vi kan være sammen som venner. Sådan har jeg altid haft det her, og det er jeg glad for ved Hertha.

Tak for at læse min lille fortælling om, hvad Hertha er for mig. Hilsen Sara

Med A-B-C gennem Hertha

Alle Nerthus' blomster står og vajer i vinden
Blomsterne nyder den friske luft
Cikorieblomsterne er himmelblå
Drivhuset er fyldt med tomater, basilikum og
Et flot grønt
Figentræ står og vokser i varmen med grønne frugter.
Grantræet står lige op i luften
Huset syd for gartneribygningen er helt nyt
I haven står en lille blå bæk
Johnny og Tina og deres lille dreng bor der
Karen Wadsholt cykler forbi os
Lavendelblomsterne ved drivhuset er lidt visne
Martin kører og slår græs med havetraktoren
Nogle går ned mod Engvej med store sorte plasticposer
Ovre på marken står de hvide margueritter
Purløgen vipper frem og tilbage i blæsten
Qulde er i luften nu, jeg fryser
Rucula vokser også i drivhuset
Salvien gror godt i Herthas jord, den har lilla blomster
Træerne står og venter på, det skal blive vinter
Ude i jorden står høje solsikker og blomstrer i gult og brunt
Valmuen, tynd i stilken, ligner en lille sart pige med skørt
X er da svært at finde noget ord med
Yverne på køerne gir' mælk.
Zetna's hus ligger øst for stalden
Æblerne er røde, nogle er revnede.
Øst for Nerthus ligger stalden
Åen løber nede i engen, hvor køerne går.

Sara Henningsen 26/9 2017

Få det bedste ud af livet

Af Lars Olesen og Anne-Lene Jappe

Jeg hedder Lars Olesen. Er 52 år gammel, født i 1968 – vi er lige gamle dig og mig, Anne-Lene. Kan du huske, vi kikkede første gang, vi mødte hinanden. Det er godt med gode venner. Jeg er mellemste barn, har en store-

bror og en lillesøster.

Jeg har et tæt forhold til min mor og resten af min familie. Min far døde af kræft for 10 år siden.

Jeg gik på Skovbyskolen.

Da jeg var 6½ år gammel, var jeg sammen med en kammerat. Jeg løb ud foran en lastbil og blev kørt over. Siden har jeg været handicappet. Men jeg prøver at få det bedste ud af livet alligevel. Det var jo selvforskyldt, så selvom det var surt, så er jeg glad og har et godt liv.

Jeg kom på Bråskovgård efterskole ved Horsens. Bagefter var jeg på EFG i Beder. Jeg ville tage landbrugsuddannelsen, men fik høfeber og måtte stoppe... Ja det er jo, hvad der sker, så det tog jeg med et smil.

Jeg har også prøvet at bo alene. Men det fungerede ikke, så jeg ønskede at komme i et bofællesskab. Det gjorde min familie også, for de kunne se, jeg havde brug for mere hjælp, så vi fandt et sted – her bor jeg stadig og har boet i den samme lejlighed i snart 30 år.

Jeg har arbejdet hos en gartner i Sjelle i 10 år. Han lukkede, så jeg skulle finde noget andet.

Jeg kom på Skanderborg aktivitetscenter nogle år, og her mødte jeg en ekstern bruger, Marie Fløe fra Hertha, som fortalte om værkstederne og sit arbejde.

Jeg fik nummeret af hende og ringede til Hertha og spurgte, om jeg kunne komme i praktik.

Det var jeg i 4 uger, både i landbruget og gartneriet. Det var lige noget for mig at arbejde i stalden og landbruget, så nu har jeg

med, når vi mødes. Og du kommer jo forbi om mandagen med dit lille barnebarn; det sætter jeg pris på. Jeg kender navnene på mange i Hertha. Dejligt når de lige kommer forbi mig, når jeg står og saver uden for stalden; så får vi en lille sludder.

Jeg er glad for min lejlighed. Det er dejligt at tage på arbejde og komme hjem. Derfor bor jeg ikke i Hertha – eller også har jeg ikke rigtig tænkt på det som en mulighed,

og der er jo heller ikke flere pladser. Jeg er tilfreds med mit liv, som det er.

På højskolen havde jeg en kæreste. Jeg har ikke haft en siden; måske har jeg bare ikke mødt den rette endnu – jeg leder lidt, men mon ikke hun dukker op en dag. Så skal der sgu være bryllup – ha ha – og du bliver inviteret.

været i landbruget i 11 år, og det har jeg tænkt mig at fortsætte med.

Det bedste ved landbruget, det er nemlig den nye landmand Nis, som jo ikke er så ny mere, men for pokker, ham er jeg glad for, at vi fik ansat.

Mine drømme for fremtiden? Hmm... -at fortsætte som ekstern i Hertha. Det er det bedste arbejde, man kan få.

Det er dejligt med alle de forskellige mennesker, jeg møder i Hertha. Jeg er specielt glad for et par stykker, som jeg snakker

Den unge praktikant der blev hængende

Af Katrine Kroon

Som ung håbefuldt pædagogstuderende kom jeg som den første i praktik på Hertha i 1996.

Stedet var helt nystartet. Det var kun Herthahus og Søren og Helles hus, der stod færdigt. Ib og Tove var lige gået i gang med at bygge, mens resten af området var ubeplantet mark.

Det var i pionerfasen, hvor alt var mere tilfældigt og ustruktureret.

Under morgensamlingen i salen blev beboerne fordelt blandt de medarbejdere og på de værksteder, der nu engang var til rådighed den pågældende dag.

Først senere kom der en fast værkstedsrytme, hvor den enkelte beboer vidste, hvor de skulle være og med hvem. Det er utroligt at se tilbage på, hvor omstillingsparate alle var, og med hvor stor uforudsigelighed beboerne blev mødt i starten. Det må have været den ubetingede tillid, der har båret det igennem. Ildsjæle, der bare VILLE et Hertha. Deres visioner er i høj grad lykkedes. Tak til jer.

Medarbejdermøderne fandt sted i en gammel udtjent pavillon, hvor man måtte træde varsomt for ikke at gå igennem gulvet; her

havde også bageriet til huse. Alle de daværende medarbejdere påtog sig de nødvendige og påkrævede opgaver og arbejdede utrætteligt for at realisere drømmen om det gode liv for voksne udviklingshæmmede i antroposofiske rammer. På medarbejdermøderne blev praktiske udfordringer såvel som visioner drøftet. Bølgerne gik ofte højt blandt de karismatiske personligheder, mens jeg stille sad og lyttede med ører så store som rabarberblade. Der blev diskuteret og argumenteret. Kunne der ikke opnås enighed, tog man en "runde," hvor alle kom til orde og kunne give sin mening til kende i håb om at komme frem til den bedst mulige beslutning.

En del medarbejdere havde kendskab til beboerne i forvejen, enten som undervisere på Kristofferhjemmet eller fra forskellige specialklasser, og ofte var der opstået personlige venskaber mellem medarbejderne og de pårørende. Det hele var lidt mere familiært dengang og ikke med så professionel distance, som vi oplever i dag.

Selv ønskede jeg blot at have denne specialpraktik med i min pædagogiske bagage. Jeg tænkte i min naivitet, at jeg skulle ud at lære beboerne en hel masse. Efter tre måneder på stedet måtte jeg erkende, at det modsatte var tilfældet. Hold nu op, hvor havde jeg lært meget!

Efter et færdiggjort studie, et barn mere og en to års ansættelse i børnehaven på Nordskolen, blev jeg fastansat ved Hertha bofællesskab i år 2000. Det var i forbindelse med opstarten og indflytningen i Burishus.

Det er nu 20 år siden, og fra at være den yngste mand på dæk må jeg til min undren se, at jeg nu er blandt de ældste medarbejdere.

Fra at der lå få, sporadisk spredte huse med en lille kvist af et nyplantet træ i jorden udenfor, kigger jeg mig nu omkring og ser en smuk og fuldt udbygget landsby med børnelatter, høje træer og køer på marken. Gennem tiden er nogle få gået bort, mange nye verdensborgere har set dagens første lys på Hertha og er opfostret i denne herlige lille smørklat på Guds grønne jord. Mit hjerte glædes.

Jeg må erkende, at fra at kende alle på landsbyvænget og vide, hvor de bor, har jeg nu mistet overblikket. Sidst jeg skulle finde et bestemt individ, var jeg inde i tre huse, før det lykkedes, for ikke nok med at folk kommer til, de flytter også indbyrdes rundt i flæng, og sådan er det jo nok bare, når man ikke selv bor på Hertha, men "blot" har sit virke på stedet.

Der er med tiden løbet meget vand i åen, og meget har forandret sig. Størstedelen af

de oprindelige pionerer er gået på pension eller efterløn – hvilket dog ikke forhindrer en del af dem i fortsat at arbejde i diverse udvalg og mandatgrupper. Før i tiden havde vi en langt mere flad ledelsesstruktur. Dengang skulle alle medarbejdere vide alt om, hvad der foregik alle steder, og skulle kunne svare, hvis der f.eks. kom et opkald fra kommunen midt i en køkkenvagt.

Sådan er det ikke længere; den tid er for længst forbi. Tidligere hørte vi under kommunen, nu er vi en socialøkonomisk virksomhed, som selv skal varetage al administration. Som tiden er gået, er alt blevet mere bureaukratisk og skal dokumenteres. Vi har nu en bodels-, værksteds- og administrativ leder, medarbejdere ansat til specifikke, specialiserede værkstedsfunktioner. (I dag ville det nok ikke kunne lade sig gøre at kaste sig ud i forskellige projekter, såsom når landmanden og jeg fik en fiks idé om selv lige at lave fetaost) Nu har vi bl.a. en bogholder, en socialrådgiver til at varetage vores sager med diverse kommuner og en sundhedsfaglig person til at imødekomme det risikobaserede tilsyn for blot at nævne et par eksempler. På mange måder er det dejligt at have gode kompetente kolleger til at varetage de områder, som man, som jeg erkender, ikke selv har evner for. På den anden side set er der, i takt med den større specialisering, også opstået en større polarisering både mellem de enkelte bodele og

værkstederne. Specialiseringen giver mange fordele, men også nogle få ulemper. Vi er ikke så tætte længere, men stedet er jo også vokset fra kun at huse 11 beboere til de nu 27 foruden de eksterne brugere. Bofællesskaberne har snart opnået det oprindelige mål om 30 beboere.

Når Herthahus er bygget om, skal vi så til rigtigt at konsolidere os. Lige nu kan man sige, at Hertha befinder sig i fornemmelsessjælens periode 21- 28 år, dét man tidligere kendte som "vandringssårene", hvor man gik på valsen, dygtiggjorde sig og lærte

finesserne, det, man fremover vil kende individualiteten på, og som nu har fundet sin første personlige form som selvstændigt individ. Når det nye Herthahus forhåbentlig står færdigt, er ungdomsårene definitivt forbi. Omkring det 28. år bevæger vi os ind i forstandssjælens periode. Vi vil have erkendt vores muligheder og begrænsninger, nu begynder livets alvor med en ny modenhed. Der skal konsolideres, skabes indre sikkerhed, styrke og et solidt fundament. Det er hér, det egentlige livsværk påbegyndes.

De seneste 20 år har været en afsindig spændende og udviklende rejse at være med på.

Vi er vokset fra at være en lille jolle, der var forholdsvis let at manøvrere til en større skude, der er tungere at navigere. Myndighedernes krav, jura, økonomi, kontrol og tilsyn har fået langt større betydning.

Ud over at være en del af bodelsgruppen i Vidarhus, vores skønne nye "hjem" har jeg personligt været tilknyttet forskellige værksteder, men er i de senere år, efter bl.a. at have taget en kunstterapi-uddannelse, havnet på min rette hylde i det kreative værksted. Værkstedet har til huse i vævestuen to dage om ugen. Pladsen er trang, men humøret er højt. Vi maler og udvikler os kunstnerisk gennem at arbejde med forskellige temaer, stemninger, farver, teknikker og

materialer, foruden at lave kulisser til vores dramaforestillinger og meget andet. Jeg har lægehenviste kunstterapi-klienter i individuelle forløb foruden aftenskoleundervisning under AOF til de beboere, der ikke er tilknyttet værkstedet i dagtimerne, men som ønsker et kunstnerisk tilbud. Forhåbentlig kommer det kreative værksted og vævestuen ned i Nerthus, når Herthahus er bygget om. Det glæder vi os SÅ meget til.

Bedst af alt er det rige liv, jeg oplever, at vore beboere har på Hertha. Omsorg, et meningsfuldt arbejdsliv, mange fritidstilbud og gode helsebringende terapier, dygtige medarbejdere, kærlige kammerater og et skønt levefællesskab omkring sig. Tak til jer alle.

For en del år siden kom min søster Diana også til Hertha. I første omgang som vikar, siden som bosiddende og fastansat, nu bodelsleder. Privat har jeg hele tiden boet på en nedlagt landsbyskole i Geding 11 km fra Hertha med min mand, vores (nu fraflyttede) børn og vores mor, som også ofte færdes på Hertha.

Hvis ikke det var, fordi vi bor så skønt i vores lille familiefællesskab i Geding, er der ingen tvivl om, hvor jeg ellers ville ønske at bo, nemlig på Hertha, og hvem ved, hvad tiden bringer.

Hertha er SÅ unikt, pas godt på det.

Ny medarbejder *Af Bettina Helbo Konggaard*

Heino og Bettina

Mit navn er Bettina. Jeg er 46 år, er gift med Adrian på 56 år. Sammen har vi 3 børn, Christoffer på 21 år, Nikolas på 19 år og Dikte på 17 år og hunden Ollie på 5 år. Vi bor i et bofællesskab i Stilling, og jeg har en grå Skoda Fabia, magen til Herthas og Matthias /Maikens bil. Det er mange ens biler, synes Heino.

Jeg er glad for at kunne kalde mig ny fastansat medarbejder. De første 1,5 år har jeg været midlertidigt ansat i Lille Herthahus, som var en beskyttet hule for 4 dejlige mennesker. Nu er vores dagligdag i Vidarhus, som er det nye flotte bofællesskab, hvor vi så småt er ved at være på plads. Ikke alle flyttekasser er pakket ud, men det kommer nok. Flytning er en stor begivenhed, også selv om det kun er 300 meter hen ad gaden. Vi er alle sammen stadig i en tilvænningsproces.

Fællesskabet

Nu har vi været afskåret fra hinanden i fællesskabet pga. corona, men jeg har da

Bettina og Malene

nået en god håndfuld fællesspisninger, lørdagscaféer, et enkelt høstmarked og 2 arbejdsdage inden. Nogle af jer lægger virkelig mange timer og kræfter i at få ting til at ske. Jeg møder mange engagerede mennesker herude. Jeg har været vidne til syngende "kokke", der tilbereder aftensmad til 100 personer til en fællesspisning, unge og gamle sammen i nærvær og hyggeligt møde. Det må være skønt for børn at vokse op blandt forskellige mennesker, der vil én, og som viser mange måder at være menneske på. Når jeg går tur med mine nye venner rundt i Hertha, møder vi mange børn, der leger og har gang i alt muligt. Nogle af dem har stærke bånd til beboerne. F.eks. er jeg meget rørt over venskabet mellem Lars K og Olivia (6 år), der bare kan sidde og holde i hånd til en hel lørdagscafé.

Birgitte og Heino laver pinse-fugle

Når man starter i bofællesskaberne, har man følgevagter, hvor man lærer om de

Bofællesskaberne

forskellige rutiner m.m. Den første vagt, jeg havde tilbage i 2019, var i Nerthus. Her boede Heino stadigvæk og var på det tidspunkt meget syg (det er han heldigvis ikke mere). På en aften blev jeg venner med alle, og det bæres med fremover. Tak for imødekommende og kærlige og hjælpsomme Nerthus-beboere. Når jeg kommer forbi Burishus f.eks. med Birgitte eller Freia for at købe creme, bliver jeg mødt af snakkesalige unge mænd, der gerne vil hjælpe og fortælle en god historie. Igen tak for den varme og venlighed, I altid kommer med. Lige meget, hvor jeg færdes på Landsbyvænget, er der samhørighed. Vi er sammen om noget, der er mere end naboskab eller arbejde. Det er heller ikke familie, men noget binder os sammen med usynlig tråd. Vi er hækledede firkanter i spraglede farver med forskellige mønstre og strukturer, sammensyet til en helhed. Og der er ikke nogen, der er forkert eller ikke passer ind. Jeg er vild med Hertha.

Skyggen i Hertha

Af Marianne Hansen

Skygge, fordi jeg lever godt i baggrunden. Jeg er med til det meste, bare ikke midt i lyset; men jeg sætter pris på at se dem, der elsker det, lyse op.

Jeg startede med at arbejde på Hertha i 2006 som hjemmeservicemedarbejder for at hjælpe med rengøringen 2 x om ugen. Det udviklede sig hurtigt til 3 x, og efter lidt tid til 4 x om ugen. I oktober 2007 blev jeg så fastansat i Bofællesskaberne som rengøringsassistent.

Det er det mest fantastiske sted at arbejde og være. Man bliver dagligt mødt af mange glade mennesker, både medarbejdere og ikke mindst beboerne og de eksterne værkstedsbrugere.

I begyndelsen var det daglige møde med alle disse mennesker overvældende, for de fleste beboere kommer meget tæt på. Det er med tiden blevet en fantastisk følelse at blive mødt af disse umiddelbare mennesker, som aldrig lader dig være i tvivl om deres humør, meninger, følelser og oplevelser. Det er så dejligt ligetil.

Hertha har gennem årene haft gevaldigt voksevækst. Fra tiden under Skanderborg

Kommune til det blev privatiseret. Det medførte mange nye tiltag og arbejdspladser. Flere beboere er kommet til, nogen har været her hele tiden, nogen er kommet og gået. Der er kommet flere huse til, både i Levefællesskabet og som en del af Bofællesskaberne og Værkstederne.

Arbejdsopgaverne som rengøringskone er også blevet flere, men der er heldigvis kommet hjælpere til over de sidste år. Arbejdsopgaverne er også blevet mere mangfoldige. Som "skygge" kommer man tit forbi pludselige opgaver på vej rundt: Én skal have lynet jakken eller skiftet tøj, nogen skal trøstes lidt eller bare lige "fortælle"... så er der måske en fugl, der lige er fløjet ind eller en bil, der skal have skiftet hjul, og meget andet. Det er lige præcis det, der gør arbejdet så dejligt afvekslende. Har jeg stået på hovedet en dag for at løse andre opgaver end rengøringskonens, er der aldrig én, der brokker sig over, at der kun er støvsuget og ikke vasket gulv. Det giver stor frihed til at handle, hvor der er behov.

En af "skyggens" spændende oplevelser er at høre og se, hvordan dramaholdet sætter store skuespil i verden. Fra de første spæde linjer der læses op, til alt er sat i værk med kor, orkester, skuespillere, scenefolk, ko-

stumer og kulisser. Jeg forbløffes hver gang over, hvor godt det er, når tæppet går. Jeg bliver dybt rørt over at overvære én synge, der måske dagligt har svært ved at tale, og hvordan alle får en plads i lyset. Den energi, der lægges for dagen af medarbejdere og frivillige fra Levefællesskabet for, at alt går op i en højere enhed, er prisværdig.

Årstiderne og højtiderne fejres hvert år efter alle kunstens regler. Der bliver et sammenfald overalt, når forberedelserne tager fat, og alle er med efter bedste evne. Igen må jeg beundre den iver, der driver medarbejdere, frivillige og beboere. Der er en plads og en opgave til alle!

Betydningen af "den omvendte integration" opleves tydeligt i ferietiden. Når de fleste beboere er på ferie, bliver der underligt stille, ikke kun i husene, men på hele Landsbyvænget. Beboernes daglige gøremål og færden er en markant del af "livet på Hertha". Jeg kan kende de fleste på lyden, når de færdes omkring og snakker. Når de lyde forstummer i ferien, kommer andre lyde frem, men ikke uden at man fornemmer en tomhed eller mangel på stedet. Det er tankevækkende.

Jeg elsker arbejdet på Hertha. Støvsugning er min favoritdisciplin, og afbrydelserne i dagens arbejde er kærkomne input, både når det er godt og skidt. Så er der alle de små oplevelser, som jeg har delt med beboerne igennem årene: Det er blevet til et utal af biografture, cirkusbesøg, krobesøg, hyggeeftermiddage med kaffe og kage, "Vild med dans"-hygge, rideture hjemme hos mig selv, besøg hos maskinforhandlere og meget mere.

Tiden på Hertha er også noget for sig. De fleste dage flyver af sted, og man skal næsten hjem, før man er mødt. Det hænder dog, at jeg sidst på dagen er færdig i god tid, og så tænker jeg "der må være noget, jeg har glemt"... Men det er en del af den dejlige uforudsigelighed, der præger mit arbejde.

Jeg håber på at være med på sidelinjen mange år endnu og kunne følge stedets udvikling. Så selv om bølgerne kan gå højt, og der er store tanker og visioner om Herthas fremtidige ve og virke, vil der sikkert altid være lidt støv og nullermænd på gulvet til mig.

"Jeg kan kende de fleste på lyden, når de færdes omkring og snakker"

Mit møde med Hertha

Af Finn Boisen, Bestyrelsesformand, Hertha Bofællesskaber og Værksteder (HBV)

I marts 1993 inviterede den daværende Galten Kommune, sammen med Herthas Landsbygruppe, til orienteringsmøde i Herskind Forsamlingshus om planerne for etablering af et bosted og Levefællesskab for udviklingshæmmede og såkaldte normale. Galten Kommune havde på forhånd vist positiv interesse for Levefællesskabet og havde peget på området i Herskind.

Omkring 125, inklusive en gruppe Herthafolk, fyldte forsamlingshuset med fælles-sang, og stemningen var varm og positiv. I skal være velkommen, sagde flere mødedeltagere, og dette udløste klapsalver.

Per Clauson-Kaas og Søren Hansen solgte ideen godt og med en ildhu, som mange iværksættere godt kunne lære lidt af i dag.

På orienteringsmødet blev det slået fast, at Herskind var åben over for tilflyttere, også selv om de er lidt anderledes.

I 2005 fandt det daværende Kulturcenter i Herskind/Skivholme tiden inde til at foretage en revision af formålet med centrets virke. Fællesrådet søgte og fik en bevilling fra IM Landdistriktspuljen, og der blev nedsat en projektgruppe med Eja Lund fra Hertha

som projektleder. Vi gennemførte i 2006 et projekt, som blev kaldt "Fortsat liv på Nordpolen." Det var første gang, jeg havde et direkte samarbejde med Hertha. Et af projektets konklusioner var, at Herskind/Skivholme var et smørhul, og projektgruppen anbefalede at etablere et Landsbyråd. Arbejdet i Landsbyrådet blev starten på et meget tæt og godt samarbejde med Hertha.

I 2013 afløste jeg Mogens Grejsen fra Landsbyrådet i Hertha Bofællesskaber og Værksteders (HBVs) bestyrelse, som på det tidspunkt var blevet til en selvejende institution.

Jeg har i mit aktive, travle og spændende arbejdsliv siddet i mange nationale og internationale bestyrelser, både som formand og bestyrelsesmedlem, men at være i bestyrelsen for en selvejende institution og en registreret socialøkonomisk virksomhed som HBV var som at komme ind i en anden og for mig ukendt verden.

Den nye verden var, at det ikke kun drejede sig om den virksomhed, jeg sad i bestyrelsen for, men også at huske på, at HBV var en del af Hertha Levefællesskab og at bærende organer som Fællesledelsen og

Landsbyfonden skulle tages i ed og plejes, samt at få kendskab til de mange uformelle og formelle mødefora, der findes i Levefællesskabet; så det var en prøvelse i starten at holde tungen lige i munden og ikke komme til at lave for mange fodfejl.

Det har til tider været svært at styre tålmodigheden om beslutningsprocessernes længde, udvalg og mandatgrupper, men trods alt synes jeg, at tingene er lykkedes.

Fodfejlene har været der, men troen på Hertha Levefællesskabs vision om at skabe et godt sted, hvor både udviklingshæmmede og såkaldte normale mennesker kan leve i et fællesskab, har der aldrig været tvivl om.

Jeg vil gerne sige en stor tak til HBVs medarbejdere for jeres engagement, samarbejdsvilje og professionalisme – I gør en kæmpe forskel.

Vi står nu ved Herthas 25-års jubilæum med en realisering af ildsjælenes formål med etablering af et Levefællesskab for udviklingshæmmede og såkaldt normale mennesker, hvor de fysiske rammer næsten er på plads, og der stadig er højt til loftet til initiativer og nytænkning.

Det, vi mangler, er at få vore processer, organisering og samarbejdsmodeller kikket efter i sømmene, for der er ingen tvivl om, at fremtiden vil stille endnu større krav til miljø, energi, klimamål, dokumentation, tilsyn, kommunikation og ikke mindst åbenhed over for omverdenen.

*Jeg sidder og venter
derude på bænken.
Anne-Lene sminker
Og sætter håret.
Jette Boye hjælper os tøjet
på.
Alle køerne synger i kor!
Nej, det er ikke køer mer,
De er ude på marken.
Koret synger så flot!*

Birgitte og Ulla

*Billede lavet af
Morten Therkildsen*

"Må jeg byde på en lækker kaffe – uden dagsorden?"

På initiativgruppens vegne Anne-Lene Jappe

Utallige møder er gennem årene blevet afholdt og afholdes stadig i Hertha, og hvert og ét har været nødvendigt, for processerne, for aftalerne, den fælles forståelse og for beslutningerne.

Men hvor mødes vi uden dagsorden, hvor er menneskemødet, der skal leve i alle de mellemrum, vi nu har skabt?

Med ønsket om at skabe en inklusionscafé – med en klar og enkel vision, "At skabe et forum, hvor vi gør noget sammen – og drikker en lækker kaffe."

En Café for os, der bor her, dem der besøger os og dem, der vil køre for at opleve "smagen af Hertha."

Vi savner et sted at mødes

Caféen kan fungere som et hyggeligt samlingssted for de psykisk udviklingshæmmede beboere, hvor mødet med de såkaldt normale kan ske uformelt og i det åbne, men efter en fælles "overenskomst."

Vi havde lokalet, den gode idé og kræfterne bag projektet. Vi troede på, at pengene ville komme til at støtte op om initiativet.

Det blev et sammenskudsgilde mellem institutionen, fælleskassen, fonden, støtteforeningen og private bidragsydere, der gjorde det muligt, at vi i dag står med muligheden for at åbne os ud mod verden i hyggelige, uformelle rammer.

I den frivillige gruppe er Levefællesskabet bredt repræsenteret. Der er ungdomskræfter, det grå guld, medarbejdere, udviklingshæmmede og småbørnsforældre. Det er netop sådan, det er tænkt.

Vi serverer kaffe og hjemmebag en eftermiddag om ugen – indtil videre internt, men med tiden vil vi åbne for andre gæster og gerne flere eftermiddage om ugen.

Vi stiller os til rådighed ved arrangementer og rundvisninger, så der nu er mulighed for at købe en kop kaffe og hjemmebag, når Hertha lægger hus til gæster.

Musik i Hertha

Der er flere udøvende musikere og sangere i Hertha

Sporet ved Lyngbygård Ådal

Af Hans Gravsholt og Per Clauson-Kaas

Spor i Landskabet ved Lyngbygård Ådal blev efter flere års forberedelse ved en festlig lejlighed i 2013 indviet med borgmester, Herskind Sporvejsorkester og 100 mennesker fra Herskind og Hertha.

Der er tale om en afmærket rute på 3,2 km. Første del er på Herthas jord. Her møder man én af Danmarks største mergelgrave, shelter med bålplads og mulighed for overnatning for alle interesserede. Ned til Lyngbygård Ådal er der bygget et stort fugletårn samt en træbro, der fører ned til åbrinken.

Området er meget fuglerigt, og 140 arter er igennem tiden set i området. Sporet fører også gennem marker med køer og et biodynamisk grøntsagsgartneri. Fra Engvej 2 går sporet mod vest til Præstbrovej og derfra vest for vejen op til Herskind by og derfra tilbage til Hertha. Denne del anvendes ikke så meget som sporet på Herthas jord, og der kan være vådt flere steder.

Sporet er meget velbesøgt af lokale borgere, dagplejere, skoler og børnehaver med mellem 10 og 30 dagligt besøgende. Ved indvielsen af træbroen var Herskind Sporvejsorkester også med til at gøre det festligt, og da var der over 100 deltagere.

Engvej går fra Herskind by ned til Lyngbygård Ådal og videre til Hørslev. Det er en smal asfalteret vej, der morgen og eftermiddag er ret trafikeret. Lige syd for Engvej 2 er der et skarpt sving med meget dårligt udsyn. Det er utrygt for cyklister og gående at færdes på Engvej.

Landsbyrådet i Herskind og Hertha arbejder derfor på at belægningsforbedre strækningen langs Engvej ved at etablere en 3 m bred kørefast cykel- og gangsti på Herthas jord, så svage trafikanter ikke længere skal

benytte Engvej, men bruge en sti adskilt fra bilerne. Der vil yderligere etableres et par P-pladser ved fugletårnet samt belægningsforbedring af sporet ned til mergelgraven og shelteren. Det forberedende arbejde er sket i et tæt samarbejde med Skanderborg Kommune.

Den samlede anlægsomkostning er omkring 1 mio. kr., hvor vi indtil nu har fået 300.000 kr. fra Landsbypuljen i Skanderborg kommune. Vi håber, det samlede projekt bliver gennemført i 2022.

Værdiskabelse i Hertha – og en ny type regnskab med 4 bundlinjer

Af Ole Uggerby

Det var fra start en antagelse hos initiativgruppen bag Hertha, at hvis man kan skabe rammerne for et meningsfuldt voksenliv for en gruppe udviklingshæmmede sammen med en gruppe almindelige borgere – så vil begge parter få glæde af fællesskabet.

Som tiden gik og visionen blev mere og mere realiseret, oplevede vi, der var en del af Lefvællesskabet præcis dette: Her har vi et godt liv! Ventelisterne blev længere og længere som indikation af, at de mange besøgende i Hertha også oplevede, at her er godt at leve og arbejde.

Det var konkrete, men subjektive oplevelser! Kan vi også dokumentere det? Kommunens planlæggere konstaterede på et tidspunkt, at Herskind var den eneste landsby i kommunen, hvor befolkningstallet steg (22%); "kurveknækkerne" kaldte de fænomenet. Hertha havde på det tidspunkt bragt godt 100 nye tilflyttere til området, skabt næsten 50 arbejdspladser og etableret byggeri for ca. 100 mio. kr.

En dag nåede et tilbud frem fra CBS (Copenhagen Business School), hvor nogle økonomistuderende på sidste årgang ønskede at teste deres viden på virkeligheden.

De tilbød sig som konsulenter på konkrete afgrænsede opgaver til sociale og almennyttige organisationer. HBV bød ind med et projekt, og efter 8 uger lå der en rapport om værdiskabelse for et af Herthas værksteder, madordningen på Herskind Skole. Rapporten konkluderede, at for hver 1 kr., samfundet havde investeret i dette beskyttede værksted, kom der 2,39 kr. retur! Hvis beregningerne holder stik, er Hertha en rigtig god forretning for samfundet... og Hertha har fundet en rigtig god måde at løse en fælles social opgave på.

De efterfølgende 2 år var der andre CBS-studerende, som lavede tilsvarende små Hertha-rapporter om, hvordan der kan udvikles en form for måling på hele Lefvællesskabets værdiskabelse. Det blev

starten på ideen om et regnskab, der ikke kun handler om penge og økonomi, men også om de andre værdier, der hører med til et godt og meningsfuldt liv: de sociale og kulturelle aktiviteter og den økologiske tilgang til naturen. Hvad betyder det samfundsmæssigt, at et fællesskab har valgt at dyrke sine marker biodynamisk, at producere sunde fødevarer på værkstederne, at der er lavt sygefravær osv.

Siden 2018 har en arbejdsgruppe påtaget sig at udarbejde en slags værdirapport for hele Lefvællesskabet på baggrund af årlige spørgeskemaundersøgelser og de traditionelle regnskaber, som Herthas organisationer i forvejen udarbejder, samt indhentning af nøgletal på forskellige parametre. Det hører med til historien, at der rundt om i verden bliver arbejdet på at udvikle tilsvarende værdirapporter med 3-4 bundlinjer. I Hertha-gruppen gør vi, hvad vi kan, for at være med i udviklingen og drager nytte af de erfaringer, der bliver gjort andre steder, både på det praktiske og på det teoretiske plan. Med tiden håber vi, at rapporterne kan være med til at øge forståelsen af Hertha som et ansvarsfællesskab både indadtil og udadtil mod det omgivende samfund.

Blomsterbed

Af Rita Lambrecht

Det inspirerende ved at bo i Hertha er, at der altid er plads til nye ideer. Jeg fik inspiration til at lave et blomsterbed til både insekter og dem, der har lyst til at plukke en buket blomster. Dyr og insekter har tranget kår. I Hertha er der flere steder grønne områder, som får lov til at stå om sommeren. Jeg fik lov til at lave dette blomsterbed langs med folden mellem stalden og Hertshaus. Det er 22 meter langt og 1,3 meter bredt.

Jeg har kastet mig ud i et projekt, der kommer til at vare flere år. Valmuer er pionerer,

de vælter op og skal gennemleve et helt liv på en sommer.

Jeg har sået frø fra både enårige og flerårige planter. Jeg håber, at de flerårige med tiden vil etablere sig.

Det er en læreproces for mig, hvor jeg rådfører mig med andre, som ved mere om det.

Jorden skal have ro til at stabilisere sig, jeg skal undgå at grave i den hvert år. Der, hvor jeg vil tilføje mere jord, for at bedet kommer i niveau, skal jeg hellere tilføje sand. Det er bedst til de flerårige.

Lystjeneste

Vi er en lille cirkel af mennesker, der gør Lystjeneste en gang om måneden og har praktiseret dette gennem de sidste 9 år.

Bag lystjenesten ligger intentionen om at arbejde i og med Lyset, nærmere Kristuslyset, og dette praktiseres ved påkaldelse af de største mestre og engle – alt i Guds navn. Mennesker over hele verden inspireres og kaldes til at arbejde i Lyset og samles uafhængigt af hinanden med den samme intention: at stå i Lysets tjeneste og styrke samarbejdet mellem den åndelige og den fysiske verden.

Moder Jord og verden af i dag har brug for healing, og igennem Lystjenesten har vi mulighed for at være med til at løfte og styrke de energier, der skal være de bærende i den nye tid.

I processen modtager den enkelte selv healing.

Rita Lambrecht

En drøm om en have

På initiativgruppens vegne, Tune Sabroe

Med en presset natur og klimaet i krise er der brug for, at vi alle tænker over, hvad vi hver især kan gøre for at inspirere til en mere miljøvenlig levevis i fremtiden. En initiativgruppe i Hertha arbejder på, hvordan vi kan gøre netop det, samtidig med, at de menneskelige og rekreative værdier i Hertha øges. Vores svar er i dette tilfælde at skabe en skovhave.

Tanken er at omdanne et lille stykke landbrugsjord til et mødested for mennesker, planter og dyr. I stedet for monokultur, der leverer foder til dyr, skal arealet omdannes til et grønt rum, der leverer et anderledes udvalg af fødevarer til mennesker, som den enkelte selv kan høste – lige uden for døren.

Vi vil skabe et rekreativt åndehul, hvor nogle kan eksperimentere med fødevarerproduktion, der forsøger at minimere belastningen af miljø og natur. Andre kan gå tur, lege med børnene eller finde et stille sted, hvor man kan finde ro.

Skovhaven efterligner et naturligt økosystem, hvor der er plads til insekter, fugle og smådyr. Jo mere forskelligartet og afvekslende jo bedre. På sigt vil der være træer i

flere højder, under træerne vokser buske, og under buskene vokser igen flerårige urter. I træerne vokser slyngplanter, og der er svampe i jorden og i dødt ved. Der er tæt krat og åbne solpletter, store sten, rådne træstubbe, måske ligefrem frit vand. Den store forskel i forhold til et naturligt plantesamfund er, at man i skovhaven har valgt, hvilke planter der vokser på stedet. Planter med høj nytteværdi for mennesker vil derfor være de dominerende i skovbilledet. Det kan være spiselige urter, frugttræer, nødder eller bærbuske, men også planter, der ikke kan spises, som f.eks. flettepil, kan indgå i en skovhave.

Vi håber, at haven kan være til glæde for alle i Hertha og omegn, men også inspirere besøgende til selv at starte noget lignende andre steder. Vi arbejder nu på at finde et egnet areal, så Levefællesskabet kan beslutte, om vi skal gennemføre projektet.

Herthas suppekøkken Af Tove Vejlgard

Herthas suppekøkken startede for godt 10 år siden. Suppekøkkenet drives af en gruppe frivillige levedællere.

Konceptet er ganske enkelt:

- Vi laver dejlig vegetarisk suppe, overvejende med (gratis) grøntsager fra vores eget gartneri.
- Levedællere kan spise suppe som aftensmad til 35 kr. pr. voksen, børn spiser gratis.
- Overskuddet videregives til mennesker ude i verden, der har brug for penge.

De første år brugte vi overskuddet til at købe gryder og redskaber, men så blev der overskud til andre. Suppekøkkenet har

senest støttet:

- Senegal Voksskole 2.000 kr.
- Projekt Udenfor 2.000 kr. (Århus-projekt for hjemløse)
- Caravana Barcolris Amazonas. 1.600 kr.
- Dansk Røde Kors 2.000 kr. – øremærket til Syriens nødlidende børn
- Dansk Flygtningehjælp 2.000 kr.

Vi laver suppe ca. to gange om måneden – forår, efterår og vinter (når der ikke lige er Covid-19 pandemi!). Suppen serveres i caféen, men man kan også hente og tage med hjem. Der er ca. 35-40 suppenydere hver gang.

Stilhed i Stalden

Af Tove Vejlgaard

Mangfoldighed er et karakteristikum for Hertha Levefællesskab. Også når det drejer sig om åndelige/spirituelle/religiøse interesser og holdninger. Her er en bred vifte af forskellige retninger repræsenteret. Ud fra et behov for en form for åndeligt fællesskab – der respekterer forskelligheden – har vi skabt "Stilhed i Stalden" som en interspirituel praksis, en praksis, der er åben for alle, der har lyst til at være med. Der hverken læses, reciteres, spilles eller synges – stilheden indledes og afsluttes blot af en klokke.

Vi mødes hver søndag aften kl. 19.30 i staldens pauserum og sidder i stilhed sammen i en rundkreds med et lys i midten i 30 minutter, hvorefter vi skilles i stilhed. Siden den 8.11.2020 har der således hver eneste søndag aften siddet en gruppe mennesker (mellem 5 og 18) sammen i stilhed i stalden. Håbet er, at en sådan vedvarende bestræbelser er til gavn for den enkelte og for fællesskabet – både det lille og det store.

Over trappen på vej op til landbrugets pauserum er en solhest malet på væggen. Et kig ned i stalden....ja, det er rammen for en halv times meditativ stilhed.

Lørdagscaféen *Af Helle Hansen*

Næsten helt fra Hertha Levefællesskabs start har vi afholdt vores lørdagscafé, i begyndelsen første lørdag hver måned.

Mange mennesker kender Hertha fra besøg på lørdagscaféen. Helt fra begyndelsen (for 24-25 år siden), var lørdagscaféen ment som et velkommen til Hertha. Det var "åbent hus" med rundvisninger, musikindslag, stort (sønderjysk) kagebord med mange gode hjemmebagte kager, bagt af frivillige, i en festligt opdækket sal.

De frivillige, der skabte navnet lørdagscaféen, var en dejlig blanding af forældre, udviklingshæmmede, almindelige beboere i Hertha og nogle medarbejdere med interesse for sagen.

Det er den helt perfekte, blandede gruppe af alle i og omkring Hertha. Der er ikke SÅ mange steder, hvor forældre kan deltage i Levefællesskabets arbejde. Ofte kaldes lørdagscaféen for forældrecaféen. Også flere af de udviklingshæmmede føler sig virkelig ansvarlige. Især elsker de det årlige planlægningsmøde. De oplever, at folk render til møder hele tiden. Her er et, hvor deres stemmer tæller som alle andres. Lørdagscaféen som vært for folk udefra har nu været savnet i 1½ år på grund af corona.

Det er en skam og et savn. Først i det nye år starter ombygningen af Herthahus med salen, så lørdagscaféens pause bliver endnu længere.

Vi håber efter dette at kunne genoptage lørdagscaféen for os selv og omverdenen i en restaureret sal og et ombygget Herthahus. Det er der behov for.

Hvordan har Landsbyfonden finansieret alle disse byggerier?

Af Søren Hansen

– er det oftest stillede spørgsmål, når vi har gæster i Hertha Levefællesskab. Det følgende er et forsøg på at vise, hvordan nogle af Landsbyfondens byggerier er finansieret – så langt hukommelsen rækker. Desværre er der her ikke plads til at fortælle alle de sjove og også alvorlige historier, som knytter sig til finansieringerne. Ej heller er der plads til flere eksempler.

Købet af de 42 tdr. land op ad Herskind landsby. Da vi henvendte os til Andelskassen Merkur om lån til investering i jord og det første bofællesskab, Herthahus-byggeriet, var det svar, vi fik: "Hvis interessen for jeres projekt er stor nok, så finansier selv jordkøbet" (som var på ca. en million). Vi gik så ud til Hertha Støtteforenings medlemmer med et ønske om, at 100 af vores medlemmer gav Landsbyfonden en gave på 10.000 kr. Det lykkedes, og jorden blev købt. Da det var gjort, fik vi en kæmpegave fra Galten kommune, som havde sagt ja til projektet: EN LOKALPLAN. Så bliver billig landbrugsjord til dyr by-jord, som kan udstykkes og sælges til private. De sidste grunde blev solgt til private huse så sent som i 2018. Visionen var over 20 år at nå

den fulde udbygning af Levefællesskabet til 150 mennesker, heraf 30 med behov for støtte. Det er her 25 år efter start sket.

Herthahus, det første bofællesskab til 11 beboere plus en udlejningsbolig, stod færdigt i marts 1996. Finansieringen var besværlig og ofte på kant til at mislykkes. Vi var hos kreditforeninger og hos ministre, som alle sagde nej. Egenkapital kom via de første grundsalg. Og til sidst hjalp Merkur os med gennem deres kontakter til en tysk og en hollandsk bank at skaffe den nødvendige lånekapital.

Staldbygningen blev til over en lang periode

Den først byggede del, hvor det nuværende mejeri har til huse, blev realiseret af den kapital, som kom fra salget af de to ejendomme i Oldrup, hvor det nedlagte Kristofferhjem havde til huse. Det lod sig gøre gennem en sammenlægning af Nerthusfonden, som ejede husene, og Landsbyfonden, idet de to fonde havde sammenfaldende fundatser. Efter et par år blev det besluttet at bygge resten af stalden. Den største del af byggeriet blev udført af to byggekyndige medarbejdere som en beskyttet arbejds-

plads for et antal udviklingshæmmede. Landsbyfonden investerede i en mobil båndsav. Tømmeret blev indkøbt i hele stammer og savet op på stedet. Sokkel blev støbt og de store spær rejst. Ud over værkstedstimer blev der lagt mange frivillige arbejdstimer i projektet, og Landsbyfonden bar materialeudgiften.

Fælleshus med café, bageri, varelager og butik til udsalg af værkstedernes produkter

Byggeriets anlægsbudget er endnu et eksempel på, at mange givere er gået sammen. Bageriet blev finansieret af A/G Softwarefonden. Landsbyfonden gav grunden og et tilskud. Mange i Lefvællesskabet gav en gave

(tilsammen ca. 200.000), og i byggeriet blev der givet rigtig mange frivillige arbejdstimer. En senere udbygning med et større café-lokale og nyt varelager og butik blev finansieret af opsparede midler i fælleskassen, som grundejerforeningen administrerer.

13 boliger

Der var et påtrængende behov for flere større familieboliger. En stor plan blev udfoldet med et byggeri på 13 boliger. Igen blev den før brugte model taget i brug. Landsbyfonden står for byggeriet. Halvdelen af boligerne udbydes til salg til private og resten bliver Landsbyfondens udlejningsboliger.

Vidarhus og ombygning af Herthahus

I 2008 startede en proces med at forbedre boligerne for de udviklingshæmmede med flere m² og eget bad og toilet. Finansieringen startede med, at der blev solgt strikvarer i et telt til det årlige høstmarked, men er her i 2021 endt med, at flere store fonde (Augustinusfonden, Novo Nordiskfonden, Mai Invest og Micafondens) tilsammen har givet 11 millioner til bygning af et nyt bofællesskab, som fik navnet Vidarhus, og til ombygningen af det første bofællesskab Herthahus. Disse store fondsgaver blev til med stor hjælp fra chefen i Mai Invest Jeppe Christiansen, som vi er megen tak skyldig. Endnu mangler vi nogle millioner, så salen i Herthahus kan ombygges til at rumme flere og samtidig er adskilt fra husets boliger i en grad, så den kan benyttes uden at forstyrre beboerne.

I de her beskrevne eksempler på finansiering er der vel et svar på spørgsmålet: "Hvordan er meget af byggeriet i Hertha Levefællesskab blevet til?" Men ervedover kan der måske uddrages nogle konklusioner:

- Omkring økonomi er tillid et nøgleord. Den må opbygges fra et projekts spæde start.
- Og vigtigst er her, at man gør det, man siger, man vil gøre.
- Et byggeri skal udspringe af et reelt behov, der kan og skal beskrives.

- Herefter skal fantasien i sving, så det kan dokumenteres, hvad vi selv formår.
- Først derefter kan man gå ud og bede om yderligere hjælp fra gavegivere, og til slut skal der så lånepenge til.

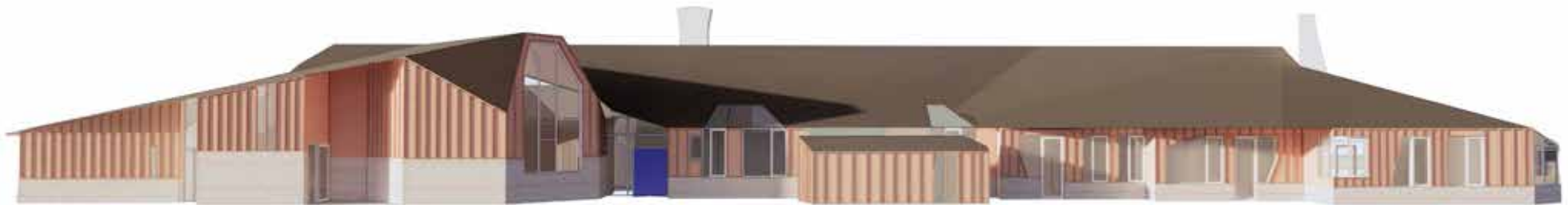
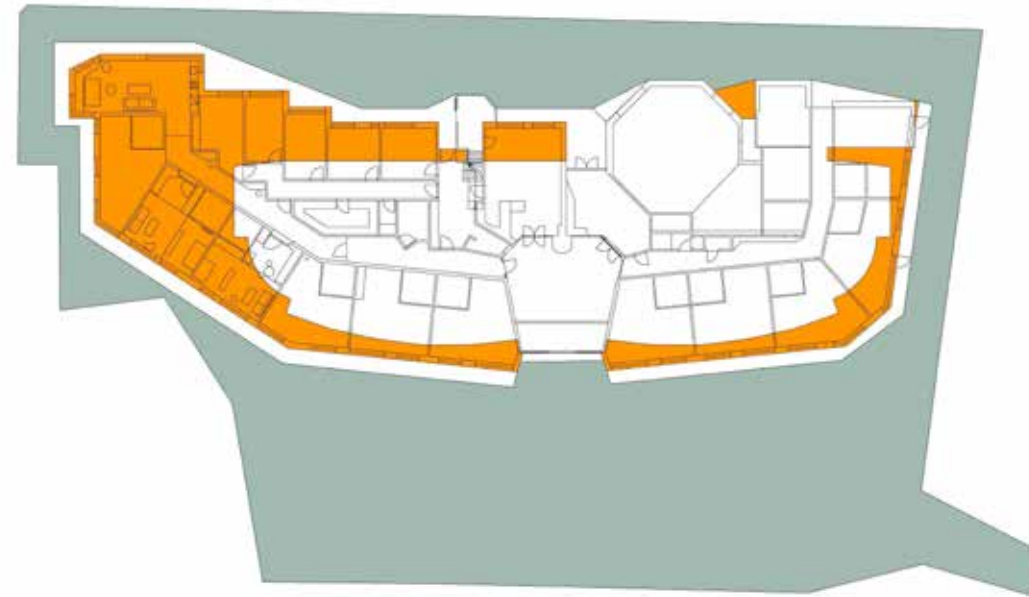
I Hertha Levefællesskab er der fire selvstændige enheder, som råder over økonomiske midler: *Landsbyfonden*, som via grundsalg og udlejning har kapital og som gennem tiden har modtaget 15 millioner fra flere forskellige fonde. *Grundejerforeningen/Fællesskassen*, som har kapital via medlemsbidrag, *Bofællesskaber* og *Værk-*

steder, som har midler, der skal komme de udviklingshæmmede til gode. Desuden har *Hertha Støtteforening* gennem årene samlet over 200.000 kr. ind, og gennem de seneste års fundraising yderligere 500.000. Hertil kommer, at foreningen som en støtte til *Landsbyfonden* hvert år kan søge moms-kompensation for en del af Landsbyfondens momsbetaling, hvis 100 af foreningens medlemmer giver fonden en gave på 200 kr. Denne ordning har gennem tiden tilført fonden 2 millioner. Et samarbejde mellem disse fire juridisk selvstændige enheder har øget mulighederne for finansiering.

Ombygningen af Herthahus med bedre lejligheder – med eget bad og toilet – er i fuld gang. Her vises arkitektens skitse, hvor udvidelsen af huset er farvet orange. Salen med køkken isoleres fra boligerne, så den kan anvendes uden at forstyrre beboerne. Finansieringen er endnu ikke på plads, og der er ikke fundet en bygmester. Håbet er, at byggeriet kan begynde i foråret 2022.

Fortid og fremtid

Levefællesskabets organisationsudvikling i fortid og fremtid

Af Eja Lund og Tove Vejlgård

Organiseringen af Hertha Levefællesskab er tilpasset gennem flere omgange af vedtægtsændringer. Hver af følgende illustrationer på næste side repræsenterer konsekvenserne af de enkelte vedtægtsændringer. For overskuelighedens skyld er mange detaljer udeladt.

Levefællesskabet står over for ændringer i måden, fællesskabet organiserer sig på. Illustrationen 2021 på næste side – skal ses som et oplæg til samtale om den fremtidige organisation i og af Levefællesskabet.

Grundideen er, at Landsbymødet skal genindtage rollen som det sted, hvor alle de ansvarsbærende organer (Landsbyfonden, Hertha Bofællesskab og Værksteder, Hertha Støtteforening og en kommende borgerforening) skal mødes med alle, der bor, arbejder og er interesseret i Levefællesskabet. At revitalisere Landsbymødet på denne måde vil bl.a. kræve et velfungerende sekretariat og en koordineringsgruppe, der på tværs af de fire ansvarsbærende organer afstemmer og placerer konkrete handlinger og løsninger og derved sikrer, at Landsbymødet ikke skal beskæftige sig med tidskrævende detaljer.

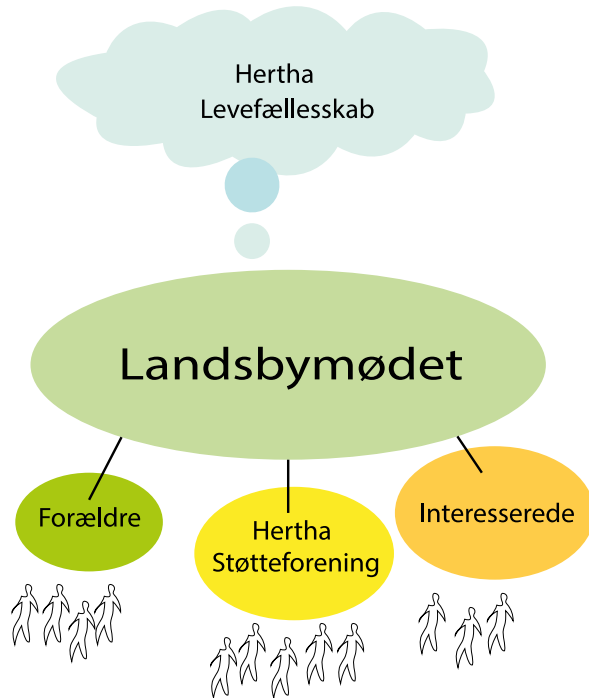
Det fremtidige samarbejde mellem de fire ansvarsbærende organer er af afgørende betydning for hele Levefællesskabet. Derfor er det nødvendigt, at der prioriteres økonomiske midler til fx at aflønne en forretningsfører for en kommende borgerforening for at kunne matche både fond og institution.

Se Herthas organisationsudvikling 1996 – 2021 på næste side

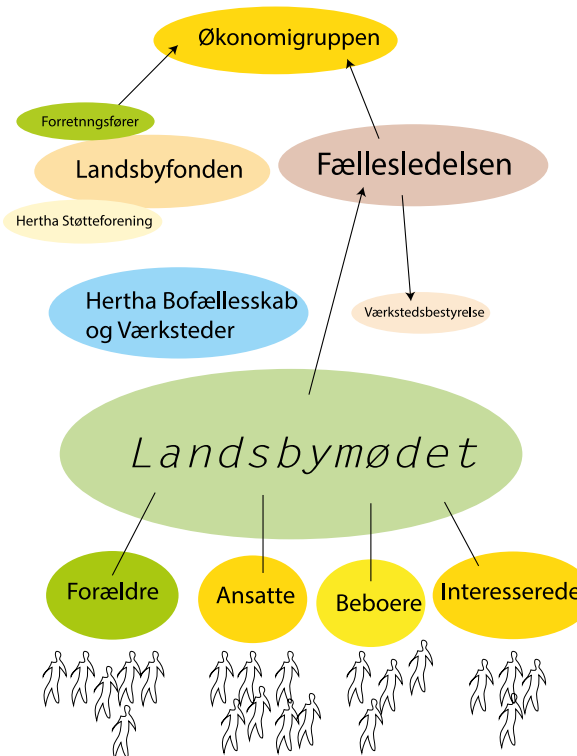
Herthas organisationsudvikling 1996 – 2021 Af Eja Lund og Tove Vejlgard

1996

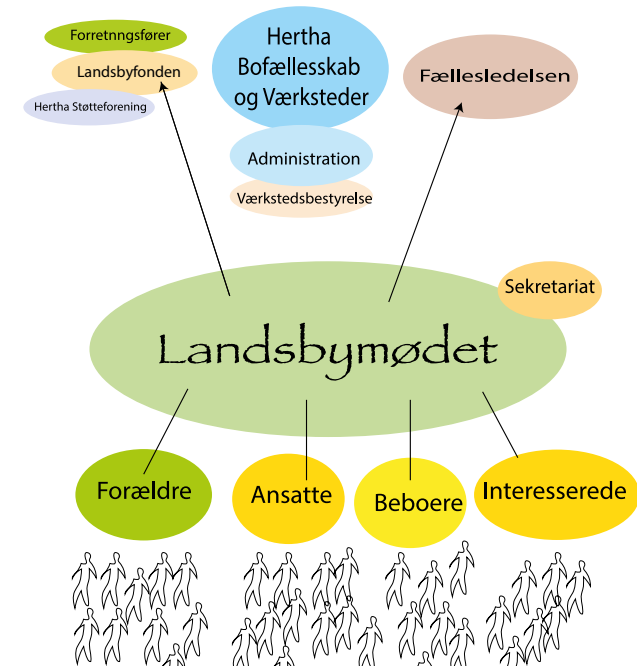
I 1982 dannedes Hertha Støtteforening (HS). Denne tog senere initiativ til oprettelse af Landsbyfonden og danner det juridiske grundlag for denne. Frem til 1996 var Landsbymødet det sted, hvor forældre og interesserede mødtes for at skabe visionen om – og for at udvikle – Hertha Levefællesskab i praksis. I processen dannedes koordineringsgruppen som ledende og koordinerende organ for processen og for realiseringen af idéerne.

1996-2004

I forbindelse med erhvervelsen af grunden blev Landsbyfonden stiftet, og Fællesledelsen erstattede koordineringsgruppen. Som følge af krav i lokalplanen blev Fællesledelsen det besluttende organ i forvaltningen af området, og Landsbymødet fortsatte som forum for diskussioner, idéer og orientering. Økonomigruppen opstod som følge af behovet for hurtige beslutningsprocesser. Hertha Bofællesskab og Værksteder (HBV) fungerede i kraft af driftstafale med kommunen, og værkstedsbestyrelsen havde ikke nogen reel indflydelse.

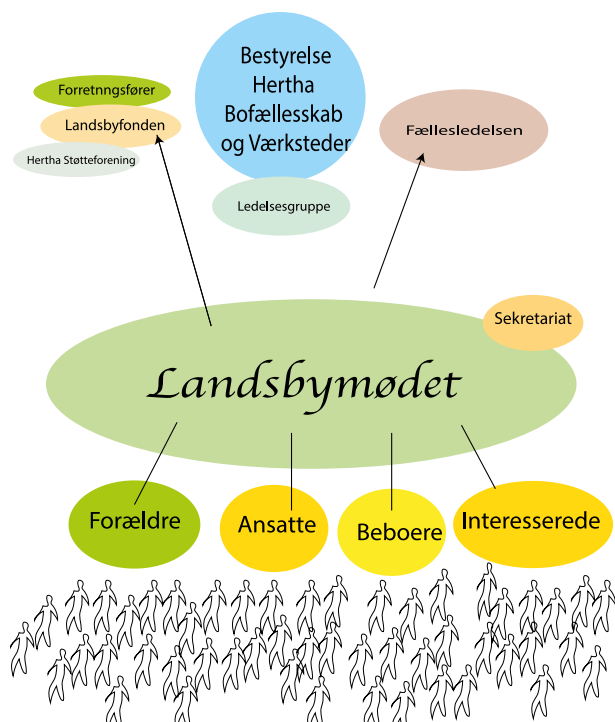
2004-2011

I perioden 2004-2011 voksede HBV, og der opstod behov for en decideret administration. For at sikre Landsbymødets uafhængighed (både i forhold til fond, institution og Fællesledelsen) skabtes der et sekretariat for Landsbymødet. For at sikre en sammenhæng mellem de besluttende organer, beskrev vedtægtsændringerne i 2004 en gensidig repræsentation i de besluttende organer.

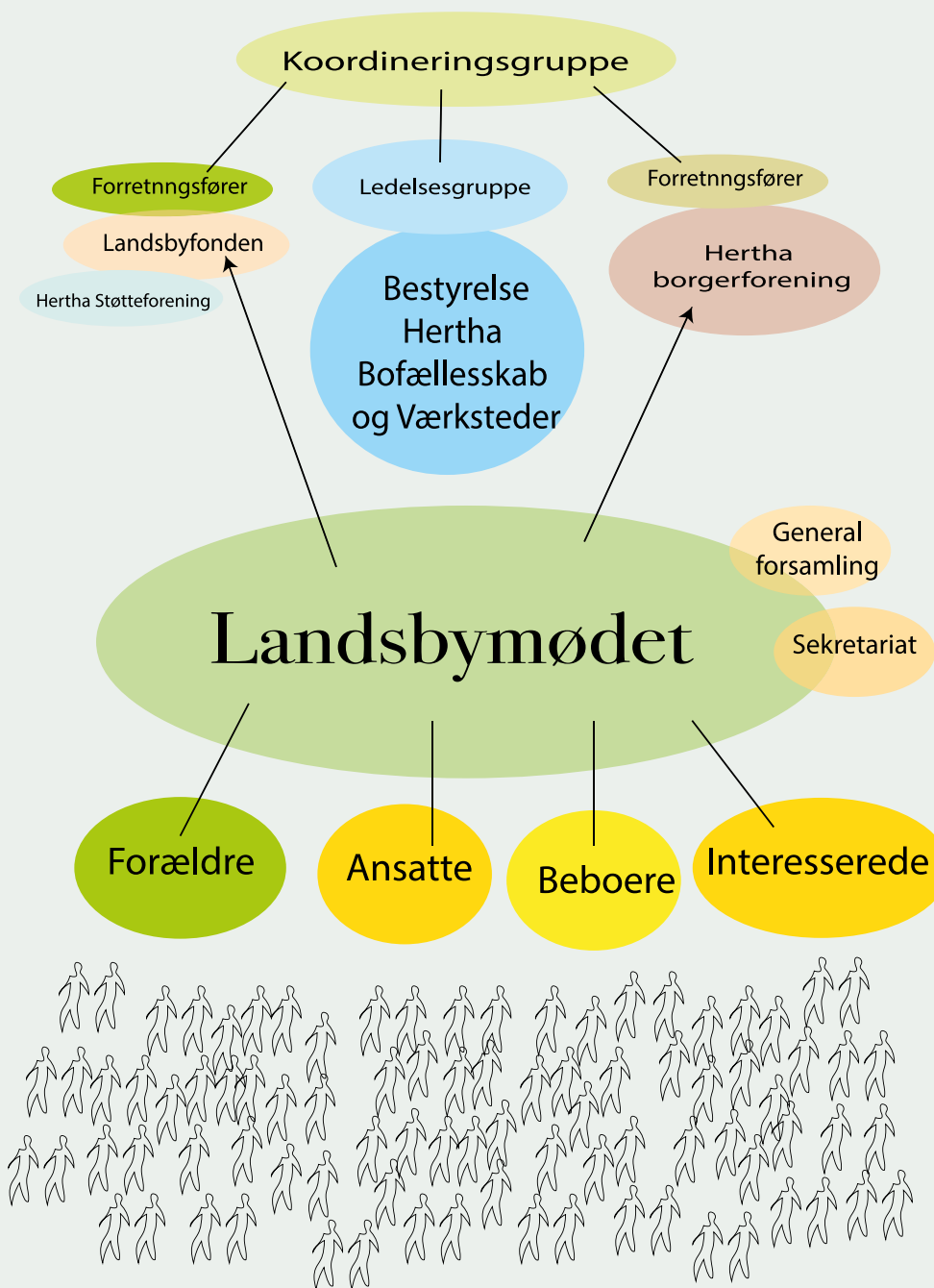

2011-2021

Efter 2011 blev Hertha Bofællesskab og Værksteder en selv-ejende institution og en social-økonomisk virksomhed. Derved opstår en betydelig forandring i og med, at institutionens bestyrelse nu bliver meget synlig og er bestemmende for udviklingen af Hertha Bofællesskab og Værksteder. Institutionens ledelse vokser, og ud over bestyrelsen er der nu en administration og en ledelsesgruppe. Landsbymødet ændrer karakter, bl.a. fordi både pædagoger og forældre nu er repræsenteret i bestyrelsen for Hertha Bofællesskab og Værksteder. Samtidig opstår der tvivl om afgrænsningen af Fællesledelsens opgaver og beslutningskompetencer.

2021

Hertha Bofællesskaber og Værksteders fremtid

Rasmus Aagaard og Mathias Heuberger

Dengang

Hertha Bofællesskaber og Værksteder (HBV) blev stiftet af Landsbyfonden som den organisation, der skal varetage bostøtte og dagtilbud til de udviklingshæmmede levede fæller i bofællesskaberne og i egen bolig. Landsbyfonden sørger i overensstemmelse med sit formål for de fysiske rammer, som understøtter den omvendte integration.

Ud over de opgaver, der er fastlagt i Serviceloven som grundlag for HBV's finansiering, er HBV også taget i ed på en opgave, der handler om hele Herthas grundlag: den omvendte integration og inklusion.

Begreber flytter sig over tid. Herthas iværksættere brugte ordet Omvendt Integration om det forhold, at de hæmmede flyttede ind som de første, resten af landsbyen voksede op rundt om dem, og blev således integreret i de hæmmedes hverdag. Siden er især ordene Inklusion og senest Medborgerskab kommet til som markører for ønsket om at inddrage alle vores medmennesker i det historisk set helt usædvanligt privilegerede og velstående samfund, vi lever i nu.

Om ambitionerne er lykkedes, er ikke ærindet her. Men et kig på HBV's venteliste tyder på, at der er mange hæmmede, som

også i fremtiden gerne vil bo og arbejde i Hertha. Det samme gør sig gældende i forhold til Landsbyfondens boliger. De har ligeledes en lang venteliste.

De oprindelige mål var drivkraft og motor i en proces, der nu har været 25 år undervejs. Vi vil her se på, om vi i dag har gavnlige mål og midler, der kan være brændstof til yderligere 25 års udvikling. Er HBV også i dag leverandør af brændstof til den bevægelse? Har vi fokus de rigtige steder?

Nu

Med udgangspunkt i den generelle samfundsudvikling er der gennem årene kommet mange krav udefra, som HBV skal leve op til. Denne udvikling har medført stigende grad af professionalisering, som bestemt også har betydning for naboskabet i landsbyen; det uformelle og det formelle skal finde deres balancer på en anden måde end i mere traditionelle boligforeninger og -kvarterer.

På samme tid er HBV vokset. Efter endt ombygning af Herthahus er HBV således klar til at huse 30 hæmmede, som var det oprindelige mål. Også dette vokseværk har uden tvivl skabt en forandring i Levede fællesskabet. Fra ét centralt placeret bofællesskab til de hæmmede er man nu vokset til 3 bofællesskaber. Og ud af 45 ansatte er under halvdelen – 17 – i dag levede fæller, mens resten bor uden for Hertha.

I forlængelse af Rudolf Steiners pædagogik blev der i starten formuleret tre væsentlige fokusområder for arbejdet med udviklingshæmmede:

- Frihed / selvstændighed
- Integration / inklusion
- Tryghed / sundhed

Uanset hvilken verbal, teoretisk og fysisk

indpakning vi måtte give disse fokusområder, så er de stadig gode, enkle rettesnore for vores daglige virke. De er i al deres enkelhed i fuldstændig overensstemmelse med samfundets ønsker. De er nemme at evaluere på, når vi skal spørge vores hæmmede levede fæller til, hvordan de oplever deres liv og hverdag. Og de rummer dog så megen kompleksitet, at de til stadighed kan undersøges kritisk og udviklende.

Samtidig bliver vores hæmmede levede fæller som alle andre ældre. HBV skal drøfte, om den "nye" gruppe ældre hæmmede fortsat kan arbejde på de værksteder, som vi aktuelt tilbyder, ligesom der i bodelen er man-

Fortsættes side 61 →

*På vej til Nerthus vi så
At himlen var så blå
Som en viol
I forårssol.*

*Vi så de søde heste,
Som Morten gav lidt hø.
Vi så det allerbedste
To ænder i en sø.*

*Træerne er nøgne
Mad mange knopper på.
Vi så med vore øjne
En mus der løb på tå.*

*De hvide vintergækker
Stod i græsset grønt.
Snart frøerne de kvækker
Og livet bli'r så skønt.*

Rina, Freia og Sara H 15/3-16

ge nye opgaver med især sundhed, pleje, omsorg og tilgængelighed.

Endelig er vi gennem de seneste fem år i stigende grad ved at omstille os fra en aktivistisk iværksætter- og pionervirksomhed til en organisation, hvor kurven for nyskabelse er fladet ud og erstattet af sikker drift og løbende tilpasninger. Generationsskifte, takststruktur, ligeløn, overskudsdeling, uddannelsespolitik og senest sociokratisk organisationsudvikling er eksempler på det nye sort.

Og fremtiden

At udholde rastløsheden

Hvis ikke iværksætterne havde organiseret og bygget, ville Hertha i dag bare være smukke tanker og tomme ord. At landsbyen i dag findes, er en kæmpe bedrift – og en kæmpe udfordring: Vi skal ikke bygge mere, vi skal skabe og udvikle indhold. Det er eksistentielt skræmmende og kan få enhver iværksætter til at søge mod nye materielle opgaver. Men vi skal rette blikket mod indhold og finde muligheder inden for de eksisterende fysiske rammer.

At sikre en sund organisationskultur

Uddannelse, uddannelse, uddannelse: Hvis vi skal kunne møde fremtiden med færdigheder, der modsvarer de behov, der kommer os i møde, skal vi uddannes. Vi skal

kunne reflektere og handle på tre niveauer overordnet: det fagligt-professionelle, det organisatoriske og det personlige.

Det fagligt-professionelle niveau handler om viden og færdigheder i den nære hverdag: menneskebillede, handicap, kognition, pædagogik, sundhed, relationer, tilrettelæggelse, myndighedshåndtering, lovgivning, økonomi. Den slags.

Det organisatoriske niveau handler om at have fælles bevidsthed og viden om, hvordan ansvars- og opgavefællesskabet virker i praksis. Jo mere fælles viden vi har om grupper og processer, jo bedre vil vi være til at generere, dele og bruge viden til gavn for vores hæmmede beboere.

Det personlige niveau er vigtigt, når vi hver især skal forbinde os til vores arbejdsplads på den mest hensigtsmæssige måde. Mange personlige færdigheder er i spil, når vi samarbejder. Empati, vilje, modvilje, indsigt, omsorg, grænser, autoritet, konflikthåndtering, frustrationstærskler, dialog, tillid. Og vi må som arbejdsplads understøtte, at hver enkelt får mulighed for at arbejde med sine helt personlige færdigheder som menneske i en indviklet, smuk og til tider grim verden.

At sikre gode hængsler til omgivelserne

Vi må sikre, at fælles viden, fælles mål og

gensidig respekt vedligeholdes. HBV har selv på en temadag i 2019 sat fokus på værkstederne som vores vigtigste bidrag til et hængsel mellem alle landsbyens beboere, psykisk udviklingshæmmede som såkaldt normale. Det praktiske, sociale og kulturelle liv og samtalerne skal passes og plejes. Det er her, HBV og bofællesskaberne forbliver en levende del af landsbyfællesskabet uanset udviklingen i krav til de socialfaglige rammer. Vi skal altid kunne mødes som mennesker og gode naboer.

Antroposofien

Noget helt særligt ved Herthas og HBV's grundlag er, at vi har en åndelig/spirituel overbygning. Dagsrytmen og årsrytmen er på den måde bygget op omkring det antroposofiske menneskesyn. Det musiske, kunstneriske, sociale og sjælelige liv skal altid have sin plads i Hertha. Den antroposofiske impuls står centralt i forhold til værdier og menneskesyn. Vi ser det blandt andet gennem det terapeutiske arbejde.

Det rummer styrker og svagheder, som fint formuleres i dette gode råd: "Hvis du møder én, der søger sandheden, så følg efter. Hvis du møder én, der har fundet den – så flygt!"

I det omfang, den eksistentielle længsel efter mening og sammenhæng fører til

søgen, dialog og nysgerrighed med et åbent sind – så har Rudolf Steiners impulser stor betydning. Man kan læse hans tekster og forstå dem i tiden konkret eller metaforisk efter temperament. Men det vil være vores egen aktuelle fortolkning og omsætning til hverdagens praksis, der er afgørende for, om det vil være til glæde for vores hæmmede levede fæller.

Ansvar for den forvaltning er afgørende for, om Steiner-pædagogikken også fremover vil opleves som gavnlig og meningsfuld af vores hæmmede levede fæller, os selv og vores omgivelser.

Den sociale grundlov

Velfærden i et fællesskab af mennesker, der arbejder sammen, er desto større, jo mindre den enkelte stiller personlige krav om udbytte af sit arbejde, det vil sige, jo mere han afgiver af dette udbytte til sine arbejdsfæller, og jo mere hans egne behov tilgodeses gennem de andres arbejde.

*Luftfoto taget fra flyvemaskine over Hertha og Herskind fra sydøst.
(Foto Niels Gregersen)*

1001 nat i Hertha

*Herthas herlige fest med
En kamel
I salen
Noget godt guitarmusik
Og dans.*

*Cirkus og god mad,
gæster, puder, the
og slush-ice.*

*Optræden af dame i shorts,
hun lå på gulvet
og stod på hovedet.
og så...
smed hun tøjet.*

*Hun hentede nogle børn,
de skulle gå op
på hendes skuldre.*

*Jeg var en røver,
jeg stjal og gemte tyvekosterne
inde i en klippe,
som åbnede sig, når vi sagde,
"Sesam sesam luk dig op!"*

Heino 3/3-14

*"Mit Hertha"
Tegning af Eliza,
17 år*

"Det siges at nogen i sådan et fællesskab til tider må sluge kameler, mens andre – som her ses til højre – leder kamelen på rette vej"

HERTHA

Landsbyvænget 14, Herskind, 8464 Galten
www.hertha.dk